

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ, ΣΧΟΛΙΑ, ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

2013-14

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

με βάση το Ψηφιακό Βοήθημα του Υπουργείου Παιδείας,
http://www.study4exams.gr/anc_greek/index.php

Περιεχόμενα

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ : ΚΕΙΜΕΝΟ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ, ΣΧΟΛΙΑ	3
ΕΝΟΤΗΤΑ 11 ^η (Ζ', 514a-515a) - Η αλληγορία του σπηλαίου : οι δεσμώτες.	3
ΕΝΟΤΗΤΑ 12η (519b-d) - Η αλληγορία του σπηλαίου : απροθυμία των φιλοσόφων.....	17
ΕΝΟΤΗΤΑ 13 ^η – Η αλληγορία του σπηλαίου : ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων	26
ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ : ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	36
Ενότητα 11η: Η αλληγορία του σπηλαίου : Οι δεσμώτες.....	36
Ενότητα 12η: Η αλληγορία του σπηλαίου: Η απροθυμία των φιλοσόφων	39
Ενότητα 13η: Η αλληγορία του σπηλαίου: Ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων.....	45

ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ «ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΟ ΜΥΘΟ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ» ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ο αλληγορικός μύθος του σπηλαίου εκτείνεται από το 514 a έως το 517c της πλατωνικής Πολιτείας και πλαισιώνει την αναλυτική παρουσίαση των φιλοσόφων – βασιλέων, οι οποίοι κρίνονται ως οι πλέον ενδεδεδειγμένοι άρχοντες για τη διακυβέρνηση της πόλης –κράτους. Το ζητούμενο της φιλοσοφικής αναζήτησης / συζήτησης είναι ναδειχθεί ότι **μόνο ο σωστά πεπαιδευμένος, ο φιλόσοφος, είναι σε θέση να κυβερνήσει την πόλη με σύνεση αποβλέποντας στην ευδαιμονία όλων**. Ποιος όμως μπορεί να γίνει φιλόσοφος –βασιλιάς; Αυτός που διαθέτει «τη βέλτιστη φύση» και δέχεται την άριστη παιδεία, απαντά ο Σωκράτης. Έτσι, η αλληγορία του σπηλαίου αναφέρεται στην **επίδραση που ασκεί η Παιδεία στην ανθρώπινη φύση και ειδικότερα στη διαμόρφωση του φιλοσόφου – άρχοντα και κατ' επέκταση στην ποιότητα της πολιτικής κοινωνίας**. Ειδικότερα μπορούμε να σχηματοποιήσουμε την «αλληγορία του σπηλαίου» σε πέντε φάσεις ως εξής:

Οι φάσεις του αλληγορικού μύθου του σπηλαίου	→	Οι βαθμίδες γνώσης του ανθρώπου
A. 514a – 515c: Η εικόνα των αλυσοδομένων στο βάθος της σπηλιάς. Οι σκιές.	→	Δοξασία: τα δεδομένα της αίσθησης και η απατηλότητά τους.
B. 515c–e: Απελευθέρωση του αλυσοδομένου από τα δεσμά, ανοδική πορεία και θέαση της εντός σπηλιάς πραγματικότητας στη λάμψη της τεχνητής φωτιάς. Η Άνοδος του αλυσοδομένου.	→	Πίστις: Το υποκείμενο εμπιστεύεται την αίσθηση.
Γ. 515e – 515b: Έξοδος από τη σπηλιά και θέαση της εκτός σπηλιάς πραγματικότητας στο φως του Ήλιου.	→	Διάνοια: Δυνατότητα λογικών διεργασιών με τη βοήθεια της εποπτείας.
Δ. 516b – d: Θέαση του ίδιου του Φωτός / Ήλιου.	→	Νόησις: Η διαλεκτική επιτρέπει την κατανόηση του κόσμου στηριζόμενη στον καθαρό λόγο.
E. 516d – 517c: Ο άνθρωπος του φωτός και της σκιάς. Η Κάθοδος του «φωτισμένου» στη σπηλιά.	→	Γνώση και Πράξη: Η αναγκαιότητα της σύζευξής τους για την πολιτική κοινωνία.

Στην ενότητα 11 (514a – 515a) του σχολικού εγχειριδίου ο Σωκράτης μάς καλεί να φανταστούμε μαζί με τον Γλαύκωνα την εικόνα που ακολουθεί: Στο κάτω μέρος μιας υπόγειας σπηλιάς, δεσμώτες από την παιδική τους ακόμη ηλικία δεν βλέπουν παρά μόνο σκιές που προβάλλονται στο βάθος πάνω στο τοίχωμα της σπηλιάς, καθώς είναι ακινητοποιημένοι και έχουν στραμμένη την πλάτη τους προς την είσοδο της σπηλιάς, που βρίσκεται επάνω, στην επιφάνεια της γης. Εκεί στο βάθος, πίσω και ψηλότερα από τους ακίνητους δεσμώτες καίει φωτιά. Ανάμεσα στους δεσμώτες και τη φωτιά, σε δρόμο στον οποίο έχει χτιστεί ένας μικρός τοίχος, άνθρωποι κινούνται μεταφέροντας κάθε είδους πράγματα, άλλοι μιλώντας και άλλοι όχι. Τις σκιές αυτών βλέπουν οι δεσμώτες και σε αυτές αποδίδουν και τις φωνές που ακούν. Αυτή η εικόνα, λοιπόν, ο κόσμος του σπηλαίου είναι η απόδοση της πολιτικής κοινωνίας στην οποία οι άνθρωποι ζουν στην άγνοια, στις προκαταλήψεις, στις ψευδαισθήσεις, στην αδικία και στην αναξιοκρατία. Αντίθετα, ο κόσμος έξω από το σπήλαιο, φωτεινός και αληθινός, είναι η νοητή πραγματικότητα, ο νοητός κόσμος.

Ο μύθος του σπηλαίου ως αλληγορία

Ο «μύθος του σπηλαίου» ανήκει στις αλληγορίες. Η **αλληγορία** είναι ένας εκφραστικός τρόπος, με τον οποίο ο συγγραφέας “**άλλα λέει και άλλα εννοεί**” (αλληγορία<άλλος+αγορεύω). **Είναι μια εκτεταμένη παρομοίωση ή μεταφορά, κατά την οποία ο αφηγητής, χρησιμοποιώντας ένα σύνολο συμβολισμών, παρουσιάζει ιδέες, έννοιες ή θεωρίες που έχουν ήδη αναλυθεί ή θα αναλυθούν.** Πρόκειται, δηλαδή, για μια αφήγηση, της οποίας τα στοιχεία (πρόσωπα, χώροι, γεγονότα κλπ) αναπαριστούν με συμβολικό και παραστατικό τρόπο τις ιδέες που επιθυμεί να προβάλλει ο αφηγητής. Η αλληγορία μοιάζει ως προς τη λειτουργία της με την **παρομοίωση** (: αναλογικός συσχετισμός των ιδιοτήτων ενός όντος / μιας κατάστασης με τις ιδιότητες ενός άλλου όντος/μιας άλλης κατάστασης) και τη **μεταφορά** (: «μεταφορά» των ιδιοτήτων ενός όντος σε ένα άλλο όν). Στην αλληγορία του σπηλαίου (ή «μύθο του σπηλαίου») ο Σω. καλεί τον Γλαύκωνα να φανταστεί (**ἀπεικασον, ὄρα**) τον αισθητό κόσμο σαν μια σκοτεινή σπηλιά και τους ανθρώπους σαν δεσμώτες. Στόχος του Πλάτωνα είναι να παρουσιάσει με τρόπο παραστατικό και άρα πιο κατανοητό τις ιδέες του, κρίνοντας ότι –για το συγκεκριμένο θέμα- η αλληγορία είναι πιο αποτελεσματική και ενδιαφέρουσα ως μέθοδος από τη διαλεκτική.

Τα θέματα του πλατωνικού “μύθου του σπηλαίου”

Η αλληγορία του σπηλαίου αποδίδει παραστατικά τα εξής θέματα :

- την επίδραση που ασκεί η παιδεία στην ανθρώπινη φύση, ως στροφή της ψυχής προς το φως, δηλαδή προς την ιδέα του αγαθού
- την υποχρέωση που έχει ο ορθώς πεπαιδευμένος, δηλαδή ο φιλόσοφος, να φωτίσει τους συνανθρώπους του με την παιδεία
- την αντίθεση ανάμεσα στον κόσμο που συλλαμβάνουμε με τις αισθήσεις μας και στον κόσμο της νόησης, τον κόσμο των Ιδεών.

Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ - ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

<p>A. Το θέμα του μύθου: Ο άνθρωπος της παιδείας και της απαιδευσίας</p>	<p>Μετά ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπεικασον τοιοῦτω πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας.</p>
<p>B. Η αλληγορία του σπηλαίου : Η απεικόνιση του σπηλαίου</p>	<p>Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκῆσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον,</p>
<p>Η εικόνα των δεσμοτών στο βάθος του σπηλαίου και οι σκιές</p>	<p>ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλω δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν,</p>
<p>Η τεχνητή φωτιά</p>	<p>φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὀδόν, παρ’ ἣν ἰδὲ τειχίον παρῳκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θανατοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.</p>
<p>Ο κόσμος της τεχνητής φωτιάς</p>	<p>Ὅρῳ, ἔφη. Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκευὴ τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῆα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.</p>
<p>Γ. Τα πρώτα σχόλια στον μύθο : Παραλληλισμός του κόσμου των δεσμοτών με τον κόσμο της πολιτικής κοινωνίας</p>	<p>Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους. Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ’ ἐγώ.</p>

ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μετά ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπέικασον τοιοῦτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας.

Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκῆσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄρᾶν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν,

φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρφοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Ὅρῶ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκευὴ τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους.

Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.

(Σωκράτης:) Μετά από αυτά λοιπόν, είπα, παράστησε τη δική μας φύση μας ως προς την παιδεία και την απαιδευσία με μια τέτοια εικόνα.

Φαντάσου, δηλαδή, μέσα σε μια υπόγεια κατοικία όμοια με σπηλιά, η οποία έχει την είσοδό της ανοιχτή προς το φως σε όλο το μήκος της σπηλιάς, μέσα σ' αυτή να βρίσκονται άνθρωποι από την παιδική τους ηλικία δεμένοι με δεσμά και στα πόδια και στον αυχένα, ώστε να μένουν καθηλωμένοι και να βλέπουν μόνο μπροστά τους, χωρίς να μπορούν να στρέφουν γύρω το κεφάλι τους λόγω των δεσμών τους.

Ακόμη (φαντάσου) ένα φως από φωτιά να καίει γι' αυτούς από ψηλά και μακριά και πίσω τους. Και ανάμεσα στη φωτιά και τους δεσμώτες να περνά ψηλά ένας δρόμος, παράλληλα στον οποίο φαντάσου να έχει χτιστεί ένας μικρός τοίχος, όπως ακριβώς έχουν τοποθετηθεί από τους ταχυδακτυλουργούς μπροστά τους τα παραπετάσματα, πάνω στα οποία δείχνουν τις ταχυδακτυλουργίες τους.

(Γλαύκων:) (Τα) φαντάζομαι, είπε.

(Σωκράτης:) Φαντάσου, λοιπόν, κατά μήκος αυτού του μικρού τοίχου ανθρώπους να μεταφέρουν κάθε είδους αντικείμενα, που ξεπερνούν το ύψος του μικρού τοίχου, και ανδριάντες και άλλα ομοιώματα, κατασκευασμένα κι από πέτρα κι από ξύλο και από κάθε είδους υλικά' όπως είναι φυσικό, (φαντάσου) άλλους από αυτούς που περνούν φορτωμένοι να μιλούν και άλλους να σιωπούν.

(Γλαύκων:) Αλλόκοτη εικόνα περιγράφεις, είπε, και αλλόκοτους δεσμώτες.

(Σωκράτης:) Όμοιους με μας, όμως, είπα εγώ.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

(Εκτός από το λεξιλόγιο του σχολικού βιβλίου στις σελίδες 114 - 115)

Πάθει = κατάσταση, εικόνα

φύσιν = ανθρώπινη φύση

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΠΟΛΟΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Αρχικά, παρουσιάζεται το θέμα του μύθου που είναι η φύση της παιδείας και της απαιδευσίας και στη συνέχεια δίνεται η φανταστική κατασκευή του μύθου του σπηλαιού. Σύμφωνα μ' αυτόν, μέσα σ' ένα σπήλαιο ζουν από

παιδιά άνθρωποι αλυσοδεμένοι στα πόδια και στον λαιμό, έτσι ώστε να μένουν ακίνητοι και να κοιτούν μόνο μπροστά. Μέσα στη σπηλιά, αλλά ψηλότερα από τους αλυσοδεμένους και πίσω τους καιεί μια φωτιά. Μεταξύ της φωτιάς και των δεσμοτών υπάρχει δρόμος, παράλληλα στον οποίο είναι χτισμένος ένας μικρός τοίχος. Πίσω από αυτόν κινούνται άνθρωποι φορτωμένοι με διάφορα αντικείμενα, που προεξέχουν από τον τοίχο. Στο τέλος του κειμένου, ο Σωκράτης παραλληλίζει τον κόσμο των δεσμοτών με τη σύγχρονη πολιτική κοινωνία.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΡΙΖΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

εἶπον < **ἔ-επ-ον** < **ἔ-Ἔεπ-ον**. (Το ρήμα λέγω έχει και τα εξής θέματα: **λεγ-**, και **Ἔεπ** – πχ: **Ἔεπ** – και με μετάθεση **Ἔεπ** -> **Ἔε** - **Ἔεπ** – κα > **Ἔε-Ἔεπ-κα** > **εἶρηκα**. π.χ: **Ἔεπ-θήσομαι** με τροπή του **-Ἔ** σε **δασειά** και **έκταση** του **-ε-** σε **-η-** > **ῥηθήσομαι** π.χ: **ἔ** - **Ἔρέ** –θην με **αφομοίωση** του **-Ἔ** σε **ρ** > **ἔρρέθην** και με **έκταση** του **-ε-** σε **-η-** **ἔρρηθην**) : αδολέσχη, αναντίλεκτος, αντιρρησίας, απόρρητος, γεωλόγος, έπος, λεκτικός, λέξη, λεξικό, λέσχη, λήμμα, λογάς, λογικός, λόγος, λογύδριο, ορθοεπής, ρήμα, ρήση, ρήτορας, ρητός, ρήτρα, φιλόλογος.

ἀπεικασον < **ἀπεικάζω**, **εἰκός** (ρίζα **Ἔικ-** με πρόθεμα **ε-** > **ἔἜικ-** > **εἰκ-** + κατά τα σε **-άζω** οδοντικόληκτα με χαρακτήρα **δ-** και πρόσφυμα **j-** > **εἰκάδ** – **j-** ω > **εἰκάζω**): απεικόνιση, εικασία, εικαστικός, εικόνα, εικονίδιο, εικονικός, εικόνισμα, εικονιστικός, εικονογράφημα, εικονογραφία, εικονογραφικός, εικονογράφος, εικονοκλασία, εικονοκλάστης, εικονολάτρης, εικονολατρία, εικονολήπτης, εικονοσκόπιο, εικονοστάσι, εικονοτυπία, εικότως, επιεικής.

πάθει < **πάσχω**: αντιπάθεια, απάθεια, εμπαθής, ηδυπάθεια, πάθημα, πάθηση, παθητικός, παθογένεια, πάθος, πένθος, συμπάθεια.

ιδε < **ἔ** - **Ἔιδ** - **ον**. (Το ρήμα **ὄρω** έχει και τα εξής θέματα: **Ἔορά-> ὄρά-π.χ: Ἔορά-ω** και με **δάσυνση** του **-Ἔ** > **ὄράω** **Ἔε-Ἔορά-κα** με **δάσυνση** του **α' F** και **αποβολή** του **β'** > **ἔ-ὄρα-κα** και με **έκταση** > **ἔώρακα**. **ὄπ-** π.χ: **ὄπ** – **σομαι** > **ὄσομαι**): ανύποπτος, αόρατος, είδος, ειδύλλιο, είδωλο, επόπτης, ιδέα, ιδεοληψία, κάτοπτρο, κάτοψη, μάτι, οπή, οπτικός, ὄραμα, οραματιστής, ὄραση, ορατός, οφθαλμός, παντεπόπτης, πρόσοψη, ὑποπτος.

καταγείω < **κατὰ** + **γῆ**: απόγειο, απογείωση, γαιάνθρακας, γαιοκτήμονας, γεωγραφία, γεωμετρία, γεώτρηση, γεωτρύπανο, γηγενής, γήινος, γήλοφος, γήπεδο, ισόγειος, προσγείωση, υπέργειος, υπόγειος.

οἰκήσει < **οἰκέω** - **ῶ** < **οἶκος**: ιδιοκατοίκηση, κατοικία, οικείος, οίκημα, οικία, οικισμός, οικογένεια, οικονομία, οίκος, οικόσιτος, οικότροφος, οικουμένη, πολυκατοικία, συγκατοίκηση.

ἀναπεπταμένην < **ἀνά** + **πετάννυμι** < **πετας** + **πρόσφυμα** **-νυ-** + **κατάληξη** **-μι**. Με **αφομοίωση** του **-σ-** σε **-ν-** > **πετάννυμι**: καταπέτασμα, παραπέτασμα, πέταγμα, πέταλο, πεταλούδα, πέτασος, πεταχτός, πετεινός, πτερό, πτέρυγα, πτήση, πτητικός, υψιπέτης.

ἐχούση < **ἔχω** (θ. **σεχ-** και με **συγκοπή** **σχ-**. Από ίδιο θέμα με τη προσθήκη του προσφύματος **-ε-**, εκτεινόμενου σε **-η-** μετά από **κατάληξη** που αρχίζει με σύμφωνο, σχηματίζεται ο θεματικός τύπος: **σχῆ-**. π.χ: **ἔ-σχη-κα**. Ο μέλλοντας **δασύνεται**, γιατί το αρχικό **-σ-** του θέματος **τρέπεται** σε **δασειά**, ήτοι: **σεχ-σω** > **ἔχ-σω** > **ἔξ-ω**): ανακωχή, ανοχή, αντοχή, άσχετος, ενοχή, ἔξη, εξής, ευεξία, καθεξής, κατοχικός, καχεκτικός, κληρούχος, μέτοχος, πάροχος, πολιούχος, ραβδούχος, σχεδόν, σχέση, σχετικός, σχήμα, σχολείο.

ὄντας < **εἰμί** (ρίζα **εσ-** + **κατάληξη** **-μι** με **αφομοίωση** του **-σ-** σε **-μ-** > **ἔμ-μί**, με **απλοποίηση** των δύο **μ** και **αντέκταση** > **εἰμί**): απουσία, εξουσία, εσθλός, ετυμολογία, έτυμον, ὄντως, ουσία, ουσιαστικός, ουσιώδης, παρόν, παρουσία, παρουσιαστικό.

μένειν < **μένω** (θ. **μεν-** και με **μετάπτωση** **μον-**. Ο μέλλοντας σχηματίζεται με: το πρόσφυμα **-ε-** > **μενε-** + **κατάληξη** **-σω** > **μενέ-ω** > **μενῶ**. Ο αόριστος ἔμεινα σχηματίζεται με τη συλλαβική αύξηση **έ-** και: το θέμα **μεν-** +

-σα· το -σ- αφομοιώνεται σε -ν-> ἔ-μεν-να· τα δύο -ν- απλοποιούνται σε ένα και αντεκτείνεται το -ε- σε -ει-.)· ανυπόμονος, διαμονή, διαμονητήριο, ἔμμονος, επίμονος, μονή, μόνιμος, μόνος, υπομονή.

περιάγειν < **περί** + **ἄγω**: αγωγή, αγωγός, αγώνας, άγημα, άξονας, απαγωγή, συναγωγή, διαγωγή, εισαγωγέας, αρχηγός, στρατηγός, λοχαγός, ξεναγός, αγέλη, άγώγι, αγωγήτης, άγώγιμος, ακτίνα, άμαξα, άνάγωγος, άξιος, εισακτέος, επαγωγός, επείσακτος, ευαγής, καταγωγή, παιδαγωγός, παρείσακτος, παρθεναγωγείο, πλοηγός, συναξάρι, σύναξη, υδραγωγείο.

καόμενον < **κάω** (ρίζα: **καF-ω**, με αποβολή του -F-· επίσης με επένθεση του -j- και αποβολή του F-·>: **καF-j-ω** > **καίω**): διακάης, έγκαιμα, καύμα, καύση, καυστήρας, καυστικός, καύσωνας, καυτός, καύτρα, καψάλισμα, παλουκοκαύτης, πυρίκαυστος.

παρφοδομημένον < **παρά** + **οικοδόμος** < **οἶκος** + **δέμω**: ανοικοδόμηση, ανοικοδόμητος, δομή, δόμηση, δομικός, οικοδόμημα, οικοδόμηση, οικοδομικός, οικοδόμος, πολεοδομία, πολεοδομικός, πολεοδόμος.

πρόκειται < **πρόκειμαι** (**θ. κεί-** και με μετάπτωση **κοι-**): αντικειμενικός, διακειμενικός, κατάκοιτος, κείμενο, κειμήλιο, κίτη, κοιτίδα, κοιτώνας, προκείμενο, υποκειμενικός.

δεικνύσιν < **δείκνυμι**: αναπόδεικτος, αποδεικτικός, απόδειξη, δείγμα, δειγματοληψία, δειγματολόγιο, δείκτης, δεικτικός, ενδεικτικός, ένδειξη, επιδεικτικός, επίδειξη, παράδειγμα, παραδειγματικός, παραδειγματισμός, υπόδειγμα, υποδειγματικός, υπόδειξη.

ἔφη < **φημι** (**θ. φη-**, και **φᾶ-**· με ετεροίωση **φω-**): άφατος, προφήτης, φήμη, φωνή.

φέροντας < **φέρω** (**θ. φέρ-** και με μετάπτωση **φορ-**, **φαρ-**, **φωρ-**· με συγκοπή **φρ-**· **οἶ-** (**δάνειο**), **ένεκ-**· με ετεροίωση **ένοκ-** και συνεσταλμένα **ένκ-/έγκ-**): αμφορέας, ασθενοφόρο, αυτόφωρος, διάφορος, διένεξη, διηλεκτής, κατάφωρος, μαρσιποφόρο, μεταφορέας, μεταφορικός, οισοφάγος, παράφορος, πολύφενος, φαρέτρα, φερέγγυος, φέρετρο, φερτός, φορά, φορέας, φορείο, φόρεμα, φόρος, φόρτος, φωριαμός.

είργασμένα < **εργάζομαι** (**θ. Fεργ** + **πρόσφυμα -j** + **κατάληξη -ομαι**): άεργος, ακατέργαστος, άνεργος, εργαλείο, εργασία, εργάσιμος, εργαστήριο, εργάτης, εργατικός, έργο.

φθεγγομένους < **φθέγγομαι** (< **θ. φθέγ-** + **πρόσφυμα -j-** που αφομοιώθηκε σε -γ + **κατάληξη -ομαι**· από το θέμα **φθέγ-** προέρχεται το μετά από ετεροίωση θέμα **φθογ-**): απόφθεγμα, άφθογος, δίφθογος, φθογγικός, φθογγόγραμμα, φθογγολογία, φθογγολογικός, φθόγγος, φθογγόσημα.

σιγώντας < **σιγή** < **σῖγᾶ** (ηχοποιήτη λέξη): σιγά, σιγαλιά, σιγανοπαπαδιά, σιγανός, σιγαστήρας, σιγή.

όμοιους < **όμοιος** και **όμοιος-α-ον** < **όμός**: ανόμοιος, εξομοίωση, ομοβροντία, ομογένεια, ομογενής, ομόγλωσσος, ομογραφία, ομοδικία, ομόδοξος, ομοεθνής, ομοειδής, ομόζυγος, ομόηχος, ομόθρησκος, ομοθυμαδόν, ομοιογένεια, ομοιογενής, ομοιοκατάληκτος, ομοιομερής, ομοίμορφος, ομοιοπαθής, ομοιοπαθητικός, ομοιόσταση, ομοιόσχημος, ομοιοτέλετος, ομοιότητα, ομοιότροπος, ομοιότυπος, ομοιοχρωμία, ομοίωμα, ομοκεντρικός, ομόκεντρος, ομολογητής, ομόλογος, ομομήτριος, ομόνοια, ομοούσιος, ομοπάτριος, όμορος, ομόρριζος, ομόρρυθμος, ομότιμος, παρόμοιος, παρομοίως.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Α) «Μετά ταῦτα δὴ, ... καὶ ἀπαιδευσίας.»

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ: Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΙΔΕΥΣΙΑΣ

«Μετά ταῦτα δὴ, εἶπον»

Η εισαγωγική αυτή φράση υποδηλώνει ότι ο Σωκράτης **αναδιηγείται** σε κάποιον φίλο του τι είπε στον Γλαύκωνα και στους άλλους συνομιλητές του την προηγούμενη μέρα στο σπίτι του Κέφαλου και συγχρόνως ότι **συνεχίζεται η συζήτηση** που είχε ξεκινήσει σχετικά με τη λειτουργία της δικαιοσύνης στο πλαίσιο της ιδεώδους πολιτείας. Ήδη έχει γίνει λόγος για τους φύλακες, τους άρχοντες, τις γυναίκες, τα παιδιά. Στο 473 d της Πολιτείας η συζήτηση στράφηκε στους φιλοσόφους, που αποτελούν τα μοναδικά πρόσωπα που μπορούν να σώσουν την πολιτεία, αν γίνουν άρχοντες ή αν οι άρχοντες γίνουν φιλόσοφοι. Εδώ, στον μύθο του σπηλαίου, διευκρινίζεται η «έσχατη και ανώτερη γνώση» που κρίνεται αναγκαία για τον φιλόσοφο –άρχοντα της ιδανικής πολιτείας.

«ἀπέεικασον» : ο μύθος του σπηλαίου ως αλληγορία (βλ. και πιο πάνω)

Με το ρήμα «ἀπέεικασον» ο Σωκράτης μάς εισάγει στην **παρομοίωση (ή μεταφορά)** του σπηλαίου: παρομοιάζει τον κόσμο με σπηλιά και τους ανθρώπους με δεσμώτες. Όταν, όμως, η παρομοίωση ή η μεταφορά δεν περιορίζεται σε μια έννοια ή φράση, αλλά εκτείνεται σε μεγαλύτερο τμήμα του κειμένου ή σε μια ενότητα ή και σε ολόκληρο το έργο, όπως συμβαίνει στη δική μας περίπτωση, τότε ονομάζεται **αλληγορία**. Η αλληγορία, επομένως, είναι ένας εκφραστικός τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας άλλα λέει και άλλα εννοεί. Πρόκειται, συνεπώς, για συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση. Ο Πλάτωνας τη χρησιμοποιεί για να κάνει πιο κατανοητές δύσκολες φιλοσοφικές έννοιες και για να κερδίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Επίσης, ο εκφραστικός αυτός τρόπος τού είναι χρήσιμος, όταν θέλει να θεμελιώσει απόψεις που δεν μπορούν να στηριχτούν με τη διαλεκτική ή για να ενισχύσει τη διαλεκτική. Η αξία της είναι διδακτική και όχι αποδεικτική. Επίσης, η αλληγορία είναι ένας αναλογικός συλλογισμός τον οποίο ο φιλόσοφος χρησιμοποιεί για να δείξει πώς βλέπει τον κόσμο και όχι για να αιτιολογήσει την κατάσταση του κόσμου.

«τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας.» : η επίδραση της παιδείας στον άνθρωπο και οι άρχοντες - φιλόσοφοι

Παρουσιάζοντας ο Σωκράτης το θέμα του μύθου **συνδέει οργανικά τη δίκαιη πόλη με την παιδεία**. Η αφετηρία του προβληματισμού για τη σχέση αυτή βρίσκεται στη φράση «ἐάν μὴ ... ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἰκανῶς καὶ τοῦτο εἰς ταῦτόν συμπέση, δύναμις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία...» («εάν δεν βασιλεύσουν οι φιλόσοφοι στις πόλεις ή όσοι τώρα είναι βασιλείς και άρχοντες δεν αποκτήσουν αληθινή και ικανοποιητική φιλοσοφική γνώση, ώστε πολιτική εξουσία και φιλοσοφική γνώση να συμπέσουν...», Πολιτεία, 473d). Σύμφωνα με αυτή τη φράση **η μεταβολή προς το αγαθό στην πόλη είναι επιτεύξιμη, μόνο αν οι φιλόσοφοι γίνουν άρχοντες ή οι άρχοντες φιλόσοφοι**. Στον μύθο παρακολουθούμε την πορεία διαμόρφωσης του φιλοσόφου – άρχοντα και διευκρινίζεται η ουσία του «φωτός» που προϋποτίθεται για να χρησθεί κάποιος φιλόσοφος - άρχοντας.

Η θεωρία των Ιδεών : η πλατωνική οντολογία και γνωσιολογία

Για την καλύτερη κατανόηση του «μύθου του σπηλαίου» κρίνουμε ορθό να αναφερθούμε με συντομία στην **πλατωνική θεωρία των Ιδεών**, στις έννοιες της **Ιδέας/του Είδους και του ειδώλου/αντιγράφου** στον Πλάτωνα, όπως επίσης και στις **βαθμίδες της πραγματικότητας και την αντιστοιχία τους με τη γνώση**. Τις απόψεις αυτές συναντάμε στην πλατωνική Πολιτεία, αλληγορική απόδοση των οποίων αποτελεί ο «μύθος του σπηλαίου».

α. Νοητός και αισθητός κόσμος : “Ιδέες” και “είδωλα” (πλατωνική οντολογία)

Σύμφωνα με την πλατωνική «θεωρία των Ιδεών» υπάρχουν ο **“νοητός κόσμος”** και ο **“αισθητός κόσμος”** : στο νοητό κόσμο βρίσκονται **οι Ιδέες**, που, κατά τον Πλάτωνα, είναι **νοητές** (τις αντιλαμβανόμαστε με το νου),

αιώνιες, άυλες, άφθαρτες, αμετάβλητες, αυθύπαρκτες, υπερβατικές οντότητες που αφορούν το «όντως όν», το «είναι του κόσμου», και αποτελούν τα αρχέτυπα, τα πρότυπα των αισθητών αντικειμένων/ όντων, που βρίσκονται στη σφαίρα του αισθητού κόσμου. Τα αισθητά όντα είναι είδωλα, έκτυπα, απεικάσματα (ατελή αντίγραφα) των Ιδεών, και είναι χρονικά πεπερασμένα (και όχι αιώνια), υλικά, φθαρτά, μεταβλητά κ.τ.λ. και αφορούν το «γίνεσθαι του κόσμου». Έτσι π.χ. κάθε “αισθητό” τραπέζι είναι το υλικό και πρόσκαιρο είδωλο/αντίγραφο της άυλης και αιώνιας Ιδέας “τραπέζι”, η οποία συγκεντρώνει τα αναλλοίωτα και κοινά χαρακτηριστικά όλων των τραπεζίων, γίνεται αντιληπτή με το νού (αφηρημένες έννοιες όπως η δικαιοσύνη ή η ομορφιά έχουν επίσης τις δικές τους αρχετυπικές Ιδέες). Ανώτερη Ιδέα από όλες είναι η Ιδέα του αγαθού, η οποία θεωρείται η πραγματική αιτία της ύπαρξης, από αυτήν απορρέουν όλες οι Ιδέες και δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο που βρίσκεται στον δρόμο της γνώσης να συλλάβει τα νοητά όντα. Η Ιδέα του αγαθού συγκρίνεται από τον ίδιο τον Πλάτωνα με τον ήλιο, που από τη μια επιτρέπει τη γέννηση των πραγμάτων στον αισθητό κόσμο και από την άλλη μας επιτρέπει να τα βλέπουμε χάρη στο φως του.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον πλατωνικό δυισμό υπάρχουν ο νοητός κόσμος, ανώτερος και «πρότυπος», και ο αισθητός κόσμος, κατώτερος και αντίγραφο του πρώτου. Κάθε κόσμος από τους δύο διαιρείται εκ νέου σε δύο μέρη, ανώτερο και κατώτερο. Έτσι, ο αισθητός κόσμος περιλαμβάνει το κατώτερο ποιοτικά είδος αισθητών πραγμάτων που αντιστοιχεί στις σκιές, και το ανώτερο ορατό που αντιστοιχεί στα «μᾶλλον όντα», δηλαδή στα φυσικά αντικείμενα, στα αισθητά όντα, «στα γύρω μας ζώα και όσα παράγει η φύση και κατασκευάζει ο άνθρωπος (εδώ θα τοποθετούσαμε τους ανθρώπους τους φέροντας ανδριάντας κ.τ.λ. υπό το φως της τεχνητής φωτιάς). Ο νοητός κόσμος, με τη σειρά του, διαιρείται σε δύο μέρη, στο κατώτερο νοητό, στο οποίο αντιστοιχούν οι νοητικές μορφές που μετέχουν περισσότερο στις Ιδέες και λιγότερο στα αισθητά όντα (π.χ. τα ιδανικά σχήματα και σώματα της γεωμετρίας), και στο ανώτερο νοητό που αναφέρεται στις Ιδέες και στην ανώτερη όλων, στην Ιδέα του αγαθού.

νοητός κόσμος	ιδέες (όντως όντα)	<ul style="list-style-type: none"> • νοητές, αιώνιες, άυλες, άφθαρτες, αμετάβλητες, αυθύπαρκτες, υπερβατικές οντότητες • αρχέτυπα, πρότυπα των αισθητών όντων • ανώτερη από όλες η Ιδέα του αγαθού
αισθητός κόσμος	αισθητά όντα (μᾶλλον όντα)	<ul style="list-style-type: none"> • είδωλα, έκτυπα, απεικάσματα των Ιδεών, πεπερασμένα, υλικά, φθαρτά, μεταβλητά

β. Οι βαθμίδες της γνώσης : δόξα και νόησις (πλατωνική γνωσιολογία)

Σε αυτό το οντολογικό σχήμα (αισθητός κόσμος-είδωλα /νοητός κόσμος-Ιδέες) συνάπτεται η πλατωνική γραμμή της γνώσης (πλατωνική γνωσιολογία), η οποία επίσης διαιρείται σε δύο μέρη με κριτήριο την πηγή της γνώσης :

1) Το κατώτερο μέρος της πλατωνικής γραμμής της γνώσης είναι η «δόξα» (από το ρήμα δοκῶ, η “άποψη”, η “εντύπωση” που έχουμε για τα πράγματα) και αντιστοιχεί στον αισθητό κόσμο με κυρίαρχη πηγή γνώσης την **αίσθηση**. Η «δόξα» διαιρείται σε δύο βαθμίδες γνώσης : η κατώτερη βαθμίδα, η “**εικασία**” (από το ρ. εικάζω=υποθέτω, έχω μια αβέβαιη αντίληψη), που αντιστοιχεί στις **σκιές**, ισοδυναμεί με την εμπιστοσύνη του ανθρώπου στα **δεδομένα της αίσθησης**, που όμως είναι **ασταθή και μεταβλητά, άρα ψευδή και απατηλά**. Η ανώτερη βαθμίδα, η “**πίστις**” (=εμπιστοσύνη), αντιστοιχεί στα «**μᾶλλον όντα**» και ισοδυναμεί με την εμπιστοσύνη του ανθρώπου όχι πια στα δεδομένα της αίσθησης αλλά **στην ίδια την αίσθηση**. Η γνώση που στηρίζεται σε αυτήν εξακολουθεί να είναι **ατελής και απατηλή**.

2) Το ανώτερο μέρος της πλατωνικής γραμμής της γνώσης είναι η «**Νόησις**» (από το ρήμα νοῶ, σκέφτομαι, συλλαμβάνω δια του νου) και αντιστοιχεί στον νοητό κόσμο με κυρίαρχη πηγή γνώσης **τη νόηση / το λογικό**. Η «**Νόησις**» διαιρείται και αυτή σε δύο βαθμίδες γνώσης : η κατώτερη βαθμίδα, η “**διάνοια**”, αντιστοιχεί στις **νοητές μορφές** και ισοδυναμεί με τις ενέργειες του λογικού, που στηρίζονται σε ορατές/αισθητές μορφές (όπως η γεωμετρία, που συλλαμβάνει νοητές μορφές με βάση τις ορατές/αισθητές μορφές). Η ανώτερη βαθμίδα, η “**νόησις**” ή “**επιστήμη**”, αντιστοιχεί στις **Ιδέες** και την **Ιδέα του αγαθού** και ισοδυναμεί με τη

σύλληψη του απόλυτου όντος με τη διαλεκτική / νόηση, δηλαδή στην **κατάκτηση της αληθινής γνώσης, της ουσίας των όντων.**

Η παραπάνω σύντομη παρουσίαση της πλατωνικής οντολογικής και γνωσιολογικής “Θεωρίας των Ιδεών” μπορεί σχεδιαγραμματικά να αποδοθεί ως εξής:

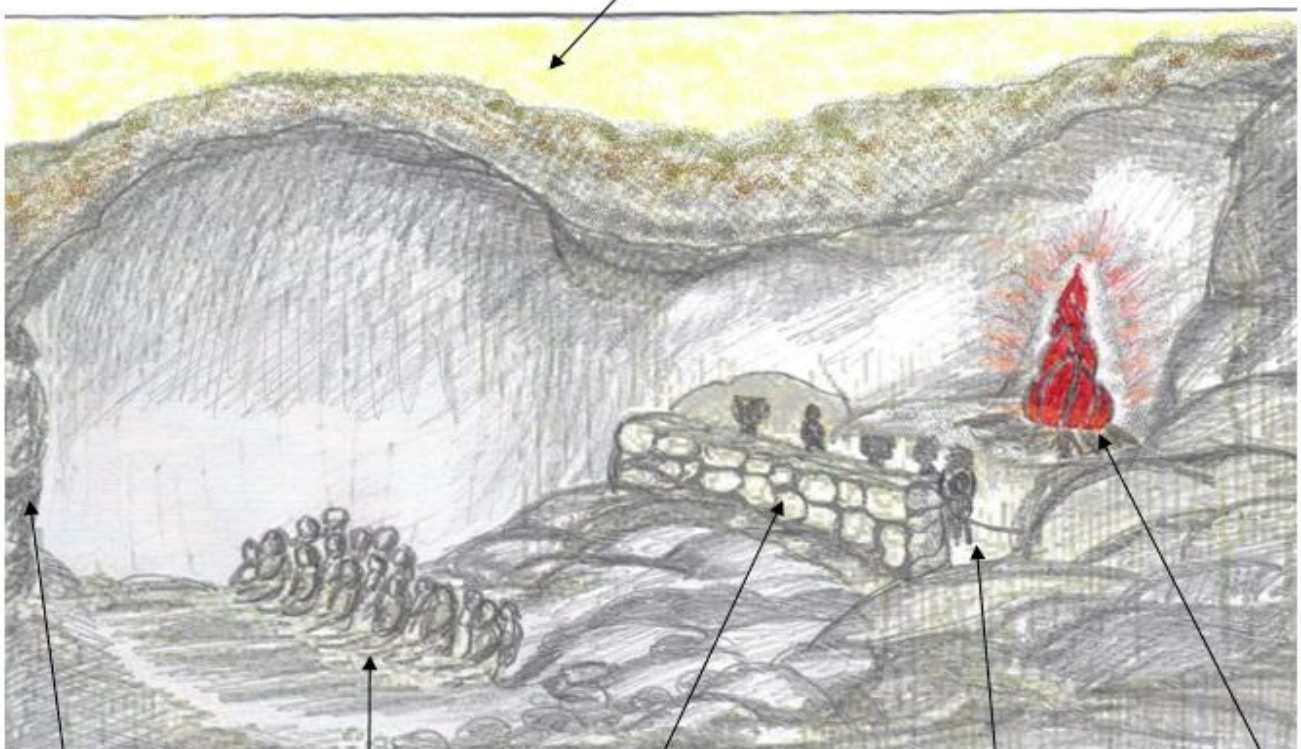
ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ		ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΑ	
Νοητός κόσμος	Ιδέες / Ιδέα του Αγαθού	Νόησις ή Επιστήμη	Νόησις
	Νοητές μορφές	Διάνοια	
Αισθητός κόσμος	Αισθητά όντα	Πίστις	Δόξα
	Σκιές	Εικασία	

Κατά τον Πλάτωνα, λοιπόν, φιλόσοφοι είναι εκείνοι που κατορθώνουν να διανύσουν όλα τα στάδια της πορείας προς τη γνώση και να κατακτήσουν με την “νόησιν” και τη διαλεκτική τις Ιδέες και την υπέρτατη Ιδέα του Αγαθού, δηλαδή την ουσία των όντων, την αληθινή γνώση. Αυτοί, γνωρίζοντας το “Αγαθόν” (την αληθινή και όχι την ατελή και ψευδή γνώση που προσφέρουν οι αισθήσεις) μπορούν να διοικήσουν την πολιτεία με **δικαιοσύνη.**

**Β) «Ἰδὲ γὰρ ἀνθρώπους... τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.»
 Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΔΕΣΜΩΤΩΝ ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΗΣ ΣΠΗΛΙΑΣ**

Εικαστική απόδοση του κόσμου μέσα στη σπηλιά:

Ο ΕΞΩ ΚΟΣΜΟΣ ΣΤΟ ΑΛΗΘΙΝΟ ΦΩΣ

Η ΦΩΤΙΑ

**ΟΙ ΔΕΣΜΩΤΕΣ ΒΛΕΠΟΥΝ
 ΣΤΟ ΤΟΙΧΩΜΑ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ
 ΤΙΣ ΣΚΙΕΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ**

Ο ΤΟΙΧΟΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ και οι «παραφέροντες σκευή»

Τα εικονιστικά πρότυπα του Πλάτωνα

Ο πυρήνας της εικόνας του σπηλαίου ανάγεται ίσως στους Ορφικούς (σπέος ήεροειδές : σκοτεινή σπηλιά) και στον Εμπεδοκλή (άντρον υπόστεγον : περικλειστη σπηλιά). Αναλογίες, ωστόσο, υπάρχουν και με τους στίχους από τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου, όπου περιγράφεται η ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων μέσα στις σπηλιές (στ. 450-3) : «... κοῦτε πλινθυφεῖς τε / δόμους προσείλους ἦσαν, οὐ ξυλουργίαν,/ κατώρυχες δ' ἔναιον ὥστ' ἀήσυροι / μύρμηκες ἄντρων ἐν μυχοῖς ἀνηλίους» (και ούτε σπίτια προσήλια ἤξεραν να φτιάχνουν με πλίνθους, ούτε την τέχνη της ξυλουργικής κατείχαν, αλλά κάτω απ' τη γη κατοικούσαν, στων σπηλαίων τα ανήλιαγα βάθη, σαν τα σερνάμενα μηρμύγκια)

Έχει διατυπωθεί επίσης η άποψη ότι στη φαντασία του φιλοσόφου είχε αγκιστρωθεί η εντύπωση που του προξένησε η σπηλιά στη Βάρη της Αττικής. Πάντως φαίνεται ότι η παρομοίωση στο σύνολό της και στις λεπτομέρειες είναι επίνοια του Πλάτωνα.

Οι συμβολισμοί της αλληγορίας του σπηλαίου

Στην παραστατική εικόνα των αλυσοδεμένων μέσα στην υπόγεια σπηλιά, παρουσιάζεται ο άνθρωπος της “δόξας”, της πλάνης, του περιορισμένου οπτικού πεδίου, της εξαναγκασμένης όρασης. Ο άνθρωπος, που εκλαμβάνει ως κάτι πραγματικό τη θέα της σκιάς των πραγμάτων, αγνοεί την αλήθεια και είναι ανίκανος για ουσιαστική βοήθεια προς το σύνολο. Η εικόνα των αλυσοδεμένων αισθητοποιεί τον άνθρωπο της “εικασίας”, της “δόξας”, τον δέσμιο της πλάνης. Αυτός ο άνθρωπος μόνο κακό μπορεί να προκαλέσει, αφού αδυνατεί να υπηρετήσει τόσο το ιδιωτικό όσο και το δημόσιο καλό. Συγκεκριμένα, στην 11^η ενότητα εντοπίζονται οι εξής συμβολισμοί:

Η μισοσκοτεινή σπηλιά: είναι ο αισθητός κόσμος, η ψευδής και απατηλή αισθητή πραγματικότητα. Το ημίφως της σπηλιάς είναι σύμβολο της αμάθειας, της ατελούς γνώσης των όντων στην οποία οδηγούν οι αισθήσεις. Παράλληλα, το σπήλαιο συμβολίζει και την **αποτυχημένη πολιτική κοινωνία**, στην οποία δεν κυβερνούν οι πεπαιδευμένοι, οι φιλόσοφοι (όπως στην ιδανική πλατωνική πολιτεία), αλλά δημαγωγοί και διεφθαρμένοι πολιτικοί. Στην αποτυχημένη αυτή πολιτεία (εδώ ο Πλάτων περιγράφει τα απορριπτέα πολιτικά συστήματα της εποχής του και κυρίως την παρηκμασμένη αθηναϊκή δημοκρατία), οι πολίτες (σύμβολό τους είναι οι δεσμώτες), απάιδευτοι, χωρίς κρίση και άβουλοι, παρασύρονται από φιλόδοξους δημαγωγούς, λαϊκιστές και διεφθαρμένους πολιτικούς, που κυβερνούν παρασύροντας το πλήθος σε λανθασμένες αποφάσεις με σκοπό την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων. Η αιτία της κατάστασης αυτής είναι η απαιδευσία : και των πολιτών, που τους κάνει άβουλους, και των αρχόντων, που τους κάνει διεφθαρμένους. Στην ερμηνεία αυτή της αλληγορίας του σπηλαίου μας προσανατολίζει, μάλιστα, ο ίδιος ο Σω. με το «**Όμοιους ἡμῖν**» : οι δεσμώτες είμαστε εμείς, λέει στον Γλαύκωνα, οι απάιδευτοι δεσμώτες-πολίτες της διεφθαρμένης πολιτείας-σπηλιάς που κυβερνούν επίσης απάιδευτοι άρχοντες.

Οι δεσμώτες: είναι οι απάιδευτοι άνθρωποι, που ζουν μέσα στο σκοτάδι της αμάθειας, της πλάνης και της πνευματικής και ηθικής αποτελμάτωσης. Θεωρούν ότι οι σκιές είναι τα πραγματικά όντα, χωρίς να αντιλαμβάνονται την πλάνη τους. Είναι επίσης οι απάιδευτοι πολίτες : χωρίς κρίση και άβουλοι, παρασύρονται από φιλόδοξους δημαγωγούς, λαϊκιστές και διεφθαρμένους πολιτικούς, που κυβερνούν παρασύροντας το πλήθος σε λανθασμένες αποφάσεις με σκοπό την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων.

Οι αλυσίδες /τα δεσμά : είναι οι αισθήσεις. Κρατούν τους ανθρώπους δέσμιους κι ακίνητους από την παιδική τους ηλικία, υποχρεώνοντάς τους να βλέπουν μόνο τις σκιές των όντων στο τοίχωμα του σπηλαίου. Δεν τους αφήνουν να αντιληφθούν την πραγματικότητα με τη βοήθεια της λογικής και υπό το φως του ορθού λόγου. Σ’ ένα ευρύτερο πλαίσιο, οι αλυσίδες μπορούν να παρομοιαστούν με τα εμπόδια που συναντάμε στη ζωή μας, με την προσήλωσή μας στα υλικά αγαθά που μας κρατούν μακριά από τη θέαση του αγαθού.

Οι σκιές και οι ήχοι: είναι τα δεδομένα της αίσθησης που οι αλυσοδεμένοι εκλαμβάνουν ως αληθινή πραγματικότητα. Πρόκειται για τα αισθητά πράγματα, τα αντιληπτά δια των αισθήσεων, τα θολά, σκιώδη και ψευδή «ομοιώματα», τα απεικασματα, τα είδωλα των ιδεών, των νοητών όντων, που είναι και τα μόνα αληθινά. Η κατάσταση των δεσμωτών είναι τέτοια, ώστε δεν αντιλαμβάνονται ότι η αισθητή πραγματικότητα είναι

ψευδής. Πιστεύουν πως η μόνη πραγματικότητα είναι ό,τι βλέπουν ή ακούν, ό,τι τους δίνει η αίσθηση. Θεωρούν ότι οι σκιές και οι αντίλαλοι είναι η αλήθεια των όντων, ακριβώς διότι βρίσκονται δέσμιοι «ἐκ παίδων». Θα αντιδράσουν, επομένως, εναντίον όποιου προσπαθήσει να τους οδηγήσει προς την αληθινή γνώση (του φιλοσόφου, δηλαδή, που θα επιχειρήσει να τους διδάξει την αλήθεια των όντων). Στη συνέχεια της αλληγορίας, μάλιστα, ο Πλάτων αναφέρει ότι οι δεσμώτες θα σκοτώσουν αυτόν που θα μπορέσει να αποδράσει και αφού βγει από το σπήλαιο και γνωρίσει τις ιδέες και το Άγαθόν, επιστρέψει για να τους φωτίσει (υπαινιγμός για τη θανάτωση του Σωκράτη). Η στάση των δεσμωτών απέναντι στην πραγματικότητα μπορεί να αποδοθεί με τον όρο «**αφελής εμπειρισμός**» και η γνωστική τους κατάσταση με τον όρο «**εικασία**». Οι ήχοι που συνδέονται με τις σκιές αφορούν τα δεδομένα της αίσθησης το οποίο και εμπιστεύεται το υποκείμενο έχοντας τη χαμηλότερη ποιότητα γνώσης (εικασία). Έτσι, και σύμφωνα με το σχολικό βιβλίο (σελ. 116, παραπομπή «φθεγγομένους»), οι δεσμώτες συνδέουν τους ήχους με τις σκιές που βλέπουν και πιστεύουν ότι τους ήχους παράγουν οι σκιές.

Η τεχνητή φωτιά: πρόκειται για την αίσθηση, την οποία ο άνθρωπος συνειδητοποιεί ως πηγή γνώσης, δηλαδή τη δυνατότητα που δίνει η αίσθηση στον άνθρωπο να αντιλαμβάνεται τον κόσμο. Η φωτιά που καίει μέσα στη σπηλιά αποτελεί μια πηγή τεχνητού φωτός (και όχι φυσικού, όπως το φως του ήλιου), από το οποίο φωτίζονται τα αντικείμενα μέσα στη σπηλιά και δημιουργούνται οι σκιές. Έτσι, η φωτιά αυτή συμβολίζει την αίσθηση ως πηγή ατελούς γνώσης.

Επιπλέον, ως προς την γνωσιολογική πορεία του ανθρώπου από τον απατηλό αισθητό στον αληθινό νοητό κόσμο, η φωτιά αντιπροσωπεύει το στάδιο της «**πίστεως**», το στάδιο δηλαδή κατά το οποίο οι απελευθερωμένοι δεσμώτες βλέπουν κάτι διαφορετικό από τις σκιές που μέχρι τώρα αντίκριζαν. Είναι η πρώτη συνειδητοποίηση ότι αυτά που έβλεπαν μέχρι τώρα δεν ήταν τα αληθινά όντα. Βέβαια, δεν έχουν φτάσει ακόμη στην απόλυτη θέαση του Άγαθού. Αυτό θα γίνει, όταν καταφέρουν να βγουν έξω από τη σπηλιά, στο φως του ήλιου και της γνώσης (αληθινό φως).

Οι άνθρωποι που βρίσκονται ανάμεσα στη τεχνητή φωτιά και στους δεσμώτες - τα αντικείμενα που μεταφέρουν – οι ήχοι: πρόκειται για **εικόνες φυσικών** αντικειμένων που προέρχονται από το **άνωτερο ορατόν** (τη δεύτερη ανώτερη βαθμίδα του γνωσιολογικού σταδίου της “δόξας”). Δεν πρόκειται δηλαδή για τις σκιές, αλλά για τα αισθητά αντικείμενα στα οποία οφείλονται οι σκιές, και φωτίζονται από το τεχνητό φως της φωτιάς. Ο άνθρωπος αυτά τα συλλαμβάνει με την αίσθηση, είναι «**πρός μᾶλλον ὄντα τετραμμένος**» (στραμμένος προς τα “μᾶλλον ὄντα”) και βρίσκεται στη γνωστική κατάσταση της «**πίστεως**». Ό,τι υπάρχει στη σπηλιά (με την εξαίρεση των φερόντων και των ίδιων των δεσμωτών), είτε είναι σκεύη είτε σκιές, θα πρέπει να θεωρηθούν **λιγότερο φωτεινά και αληθή** από τα όντα που βρίσκονται εκτός σπηλιάς. Οι ήχοι που συνδέονται με τους “φέροντας” τα διάφορα αντικείμενα αφορούν την εμπιστοσύνη του υποκειμένου στην ίδια την αίσθηση και όχι πια στο δεδομένο της (πίστις). Από την άποψη αυτή ο ήχος συνδέεται με τον φυσικό παραγωγό της και όχι με τη σκιά του.

Επομένως, για να συνοψίσουμε, καταλήγουμε ότι αυτοί που μεταφέρουν τα αντικείμενα, τα ίδια τα αντικείμενα, οι ήχοι και η φωτιά αφενός **βρίσκονται μέσα στο σπήλαιο**, αφετέρου συμβολίζουν τα «**μᾶλλον ὄντα**», που για να τα γνωρίσουν οι δεσμώτες έπρεπε πρώτα να απελευθερωθούν και να αρχίσουν την «ανάβαση» εντός σπηλιάς, αφήνοντας πίσω τους τις εικασίες, και τον σκιώδη κόσμο (σκιές) που αυτοί έβλεπαν (και άκουγαν). Βρισκόμαστε δηλαδή από γνωσιολογική άποψη στο επίπεδο της πίστης, που σημαίνει ότι ο άνθρωπος εμπιστεύεται την ίδια την αίσθηση (φωτιά) και όχι το δεδομένο της (σκιά). Έτσι, η πίστις είναι γνώση ανώτερη από την εικασία, αλλά και οι δύο, εικασία και πίστις, αντιστοιχούν στον αισθητό κόσμο και στη δόξα, δηλαδή στην αισθητηριακή γνώση, η οποία είναι μεταβαλλόμενη και ασταθής και άρα όχι αληθινή.

Ο φωτεινός κόσμος: είναι ο κόσμος που βρίσκεται έξω από τη σπηλιά και συμβολίζει τον κόσμο των ιδεών, την αληθινή πραγματικότητα, που γίνεται αντιληπτή μόνο με τη νόηση.

Ο ήλιος ως πηγή φωτός: είναι η ύψιστη Ιδέα του Άγαθού, πηγή της αληθούς, θείας και υπερβατικής γνώσης.

Η ανηφορική πορεία από το σπήλαιο προς την έξοδο: συμβολίζει την κοπιαστική πορεία του απελευθερωμένου δεσμώτη από την άγνοια προς τη γνώση, την γνωσιολογική απελευθέρωσή του, που σκοπό έχει την κατάκτηση της γνώσης και της αλήθειας με τη νόηση και την παιδεία και, επομένως, τη μεταστροφή του σε φιλόσοφο-βασιλέα. Έτσι, ο αισθητός κόσμος η εικασία και η δόξα αντιστοιχούν στον κόσμο εντός της σπηλιάς κατά ανιούσα πορεία, από τον χαμηλότερο και σκοτεινότερο χώρο προς τον υψηλότερο και φωτεινότερο, εντός σπηλιάς. Από την άλλη, ο πνευματικός κόσμος, η διάνοια και η νόηση αντιστοιχούν στον κόσμο έξω από τη σπηλιά κατά ανιούσα πορεία πάλι, δηλαδή από τον φωτεινό χώρο στην πηγή του φωτός (Ιδέα του Αγαθού). Έχοντας αποκτήσει ο άνθρωπος αυτά τα γνωστικά και κατά συνέπεια και ηθικά εφόδια θα μπορέσει να αφοσιωθεί πλήρως στο έργο της διακυβέρνησης της πολιτείας, που είναι και το ζητούμενο.

Συνοπτικά, για να κατακτήσει κανείς τη γνώση χρειάζεται σταδιακά να αποδεσμεύεται από την κυριαρχία της αίσθησης και να κατακτήσει τη νόηση, να πορευτεί δηλαδή από τον αισθητό κόσμο στον νοητό. Ειδικότερα, η πορεία της γνώσης έχει ως εξής (βλ. και σχεδιαγραμματική απόδοση της πλατωνικής θεωρίας των ιδεών):

Αισθητός κόσμος:

α. ο κόσμος της δόξας (= γνώμης) ή της εικασίας: οι δεσμώτες βλέπουν τις σκιές των πραγμάτων, εμπιστεύονται ό,τι αισθάνονται.

β. η πίστη: ο απελευθερωμένος δεσμώτης αντικρίζει για πρώτη φορά τα αισθητά πράγματα (αυτά που μεταφέρουν οι άνθρωποι κατά μήκος του τοίχου) και τη φωτιά χάρη στην οποία «βλέπει» τον κόσμο της σπηλιάς. Συνειδητοποιεί πως διαθέτει αισθήσεις, στις οποίες οφείλεται η αντίληψή του για τον κόσμο.

Νοητός κόσμος:

α. διάνοια: ο απελευθερωμένος δεσμώτης αντικρίζει την εξωτερική πραγματικότητα, τον νοητό κόσμο, τις Ιδέες, τα «όντα ὄντως».

β. νόηση: ο απελευθερωμένος δεσμώτης ατενίζει τον ίδιο τον ήλιο, την πηγή του φωτός, δηλαδή φτάνει στη θέαση της Ιδέας του Αγαθού («... ο Πλάτωνας την ιδέα του αγαθού σαν πηγή της πνευματικής ύπαρξης, που δίνει στα νοητά αντικείμενα την αλήθεια και στον άνθρωπο που βρίσκεται στο δρόμο της γνώσης τη δυνατότητα να τα συλλάβει, τη συγκρίνει με τον ήλιο, που επιτρέπει στα πράγματα να γεννιούνται μέσα στον ορατό κόσμο, μας δημιουργεί όμως χάρη στο φως την προϋπόθεση με την οποία τα βλέπουμε.» Α. Lesky, Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας, Θεσσαλονίκη, 1964 σελ. 736-737).

Δεσμώτες και σύγχρονος άνθρωπος

Όπως οι πλατωνικοί δεσμώτες, κλεισμένοι μέσα στη σπηλιά, θεωρούν πραγματικότητα τις σκιές που βλέπουν να προβάλλονται μπροστά τους, έτσι και ο σύγχρονος άνθρωπος είναι δέσμιος της καταναλωτικής του μανίας σε όλα τα επίπεδα και πρώτα πρώτα στην άκριτη, παθητική και εξανδραποδιστική κατανάλωση θεάματος. Το θέαμα ως είδηση, γνώση, ψυχαγωγία, ενημέρωση κ.τ.λ., η ισοπεδωτική λειτουργία των ΜΜΕ και η υπερπληροφόρηση συσκοτίζουν την πραγματικότητα και απομακρύνουν τον σύγχρονο άνθρωπο από την αλήθεια. Πιστεύει ότι η πραγματική ζωή και ευτυχία βρίσκονται στο θέαμα, στα υλικά αγαθά και στο χρήμα και έτσι παραμελεί άλλα πιο ουσιαστικά πράγματα, όπως την αυτογνωσία, τις ανθρώπινες σχέσεις, την πνευματική καλλιέργεια.

Το φως : πλατωνική φιλοσοφία και χριστιανισμός

Στην Πλατωνική θεωρία των ιδεών : το φως του ήλιου συμβολίζει το Αγαθόν, τη θεία γνώση, τη μία και αναλλοίωτη αλήθεια, που απαλλάσσει τους ανθρώπους από το σκότος της πλάνης και της αμάθειας και τον φθαρτό και ψευδή κόσμο των αισθήσεων.

Στη Χριστιανική διδασκαλία : Ο Χριστός-Θεός ταυτίζεται με το φως (: «Εγώ είμι το φῶς τοῦ κόσμου. Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει το φῶς τῆς ζωῆς», Κατά Ἰωάννην, Η', 12-13.), ως πηγή της αληθούς χριστιανικής ζωής, υποσχόμενος στους πιστούς την απαλλαγή από το σκότος της πλάνης και της αμαρτίας αυτού του φθαρτού και προσωρινού κόσμου και τη σωτηρία τους.

«ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς» : θέατρο σκιῶν και κουκλοθέατρο

Ο Πλάτωνας φαίνεται ότι έχει υπόψη του παραστάσεις θεάτρου σκιών ή νευροσπαστών (νευροσπάστης, - ου : αυτός που κινεί με χορδές ή λεπτούς σπάγγους ομοιώματα κούκλες. Τα ομοιώματα αυτά λέγονταν νευρόσπαστα ή πλαγγόνες).

Ο Πλάτωνας παρομοιάζει τον μικρό τοίχο που είναι παράλληλα χτισμένος με τον δρόμο με το διαχωριστικό διάφραγμα των «θαυματοποιών», εκείνων, δηλαδή, που δίνουν παραστάσεις παρουσιάζοντας διάφορες ταχυδακτυλουργίες. Ο τρόπος, όμως, με τον οποίο λειτουργεί αυτός ο τοίχος και οι μορφές, οι σκιές των οποίων προβάλλονται μέσα στη σπηλιά, παραπέμπει σε κάτι ανάλογο του θεάτρου σκιών. Κάτι αντίστοιχο, ένα κουκλοθέατρο με μαριονέτες, παρουσιάζεται και από τον Αριστοτέλη. Προφανώς, λοιπόν, το κοινό της εποχής ήταν συνηθισμένο σε τέτοιου είδους παραστάσεις.

Δύο παράλληλα κείμενα: τα ποιήματα “Τα παράθυρα” και “Τείχη” του Κ. Π. Καβάφη,

ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Σ’ αυτές τες σκοτεινές κάμαρες, που περνώ
μέρες βαρυσ, επάνω κάτω τριγυρνώ
για νάβρω τα παράθυρα. – Όταν ανοίξει
ένα παράθυρο θάναι παρηγορία –
Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ
να τάβρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω.
Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία.
Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει.

ΤΕΙΧΗ

Χωρίς περίσκεπιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
μεγάλα κ’ υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.

Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη

διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχον.
Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω.

Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.
Ανεπαισθήτως μ’ έκλεισαν από τον κόσμο έξω.

Τα ποιήματα του Κ. Καβάφη “Τα Παράθυρα” και “Τείχη” χαρακτηρίζονται από τον ίδιο τον ποιητή ως αλληγορικά. Και στα δύο ποιήματα η αισθητοποίηση της απελπισίας του ποιητικού υποκειμένου γίνεται με το εφιαλτικά περιορισμένο οπτικό πεδίο του υποκειμένου ή με την απόρριψη της υποτιθέμενης λύσης. Και στα δύο ποιήματα το ποιητικό υποκείμενο βρίσκεται σε θέση ανάλογη με αυτή των δεσμοτών μέσα στη σπηλιά. Το αντιθετικό ζεύγος σκοτάδι - φως, με συνδηλώσεις τα ζεύγη άγνοια - γνώση και περιορισμός – ελευθερία κυριαρχεί στα ποιήματα όπως και στην πλατωνική αλληγορία.

Για τα “Παράθυρα”:

- Οι σκοτεινές κάμαρες του ποιητή μπορούν να παραλληλιστούν με τη σπηλιά στην οποία ζουν οι δεσμώτες. Ο κόσμος του ποιητή είναι σκοτεινός, όπως η σπηλιά της πλατωνικής Πολιτείας και ο ποιητής είναι ένα είδος δεσμώτη, όχι της άγνοιάς του, όμως, αλλά μιας ζωής που δεν τον ικανοποιεί. Τα παράθυρα που αναζητά ο ποιητής μοιάζουν με την έξοδο της σπηλιάς προς το φως.
- ο ποιητής είναι απελπισμένος (...μέρες βαρυσ περνώ...), γιατί αναζητά μάταια μια διέξοδο προς το φως μιας άλλης ζωής (...επάνω κάτω τριγυρνώ για νάβρω τα παράθυρα...), που θα φέρει γαλήνη στην ψυχή του και θα τον απαλλάξει από την “σκοτεινή” ζωή του (...Όταν ανοίξει ένα παράθυρο θάναι παρηγορία...). Ωστόσο, “παράθυρα” δεν υπάρχουν ή δεν μπορεί να τα βρεί ο ποιητής. Αδυνατεί ή διστάζει να εντοπίσει την έξοδο προς το φως και φαίνεται να αποδέχεται ένα είδος ευθύνης του γι’ αυτό (...Μα τα παράθυρα δεν

βρίσκονται, ή δεν μπορώ να τάβρω...). Αντίθετα, στο πλατωνικό σπήλαιο οι δεσμώτες, αν και έχουν διέξοδο προς το φως, την αγνοούν, δεν αντιλαμβάνονται καν την άγνοιά τους, δεν επιδιώκουν την έξοδό τους προς το φως. Και τελικά, το ίδιο συμβαίνει και με τον ποιητή : όπως οι δεσμώτες δεν θέλει να βγει στον έξω κόσμο, επειδή φοβάται να αντιμετωπίσει το άγνωστο («Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία. Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει.»). Το σκοτάδι είναι μεν τυραννικό αλλά και βολικό, ενώ το φως αποτελεί μια νέα τυραννία, ακριβώς γιατί είναι αποκαλυπτικό για το υποκείμενο, θέτει νέα άγνωστα και ανατρεπτικά δεδομένα. Κατά την καβαφική αίσθηση, η γνωστική αποκάλυψη απλώς μεταθέτει το αδιέξοδο της ύπαρξης, χωρίς να προσφέρει μια λύση. Ο ποιητής φοβάται το φως μιας άλλης ζωής, φαίνεται διστακτικός μπροστά στο ενδεχόμενο μιας τόσο μεγάλης αλλαγής. Προτιμά να μη βρει διέξοδο προς το φως και να παραμείνει στον κόσμο του σκοταδιού, επειδή υποθέτει ότι θα υποφέρει με όσα θα του αποκαλύψει το φως (...Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω...Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία...Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει), όπως υποφέρουν και οι δεσμώτες, όταν το αντικρίσουν.

Για τα “Τείχη”

Ο ποιητής συνειδητοποιεί με απελπισία («Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ») τον αποκλεισμό του από τον “κόσμον έξω”, που άλλοι του επέβαλαν χωρίς να το αντιληφθεί. Και πάλι καταλογίζει ευθύνη στον εαυτό του γι’ αυτόν τον εγκλεισμό του σε μια ζωή που δεν τον ικανοποιεί, για την αδυναμία του να αντιληφθεί την ύψωση των “τειχών” που τον αποκλείουν από τον φωτεινό “έξω” κόσμο. Όπως οι δεσμώτες είναι εν αγνοία τους αποκλεισμένοι από την αλήθεια, έτσι και ο ποιητής είναι εν αγνοία του («Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον./Ανεπαισθήτως μ’ έκλεισαν από τον κόσμον έξω»), αποκλεισμένος από την αληθινή ζωή. Ωστόσο, και εδώ, διαφοροποιείται από τους δεσμώτες, γιατί γνωρίζει την ύπαρξη και την αξία του έξω κόσμου («διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχαν»).

Γ) «Άτοπον, ἔφη... ἦν δ’ ἐγώ.» ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟΝ ΜΥΘΟ

Η αφήγηση διακόπτεται με διπλό σχόλιο:

α) αξιολογικό σχόλιο του Γλαύκωνα: «Άτοπον εικόνα ... και δεσμώτας άτοπους» με το οποίο εκφράζει την έκπληξή του και συγκρατημένη επιφύλαξη για όσα διατυπώνει ο Σωκράτης (με την επανάληψη της λέξης «άτοπον»).

β) επεξηγηματικό σχόλιο του Σωκράτη με το οποίο αποκαλύπτει τον συμβολισμό των δεσμοτών, διευκολύνει τους συνομιλητές του να τον καταλάβουν, ανανεώνει το ενδιαφέρον τους για τη συνέχεια και αποφεύγει τη μονοτονία.

Ο Σωκράτης με το σχόλιο «Όμοίους ἡμῖν» παραλληλίζει τους δεσμώτες με τους απαίδευτους πολίτες της αποτυχημένης πολιτικής κοινωνίας και τον κόσμο του σπηλαίου με τον αισθητό κόσμο. Στην πολιτική κοινωνία η αδικία και η αναξιοκρατία κυριαρχούν, οι δημαγωγοί ασκούν την εξουσία και όχι οι φιλόσοφοι. Οι άνθρωποι ζουν μέσα στο σκοτάδι της αμάθειας, δέσμοι των παθών τους, των προκαταλήψεων και των ψευδαισθήσεών τους μακριά από την αλήθεια. Έτσι, έμμεσα εισάγεται το θέμα που θα αναπτυχθεί στην επόμενη ενότητα: το χρέος του απελευθερωμένου δεσμώτη, δηλαδή του φιλοσόφου, που κατάφερε να θεαθεί την Ιδέα του αγαθού, να ξανακατέβει στο σπήλαιο και να οδηγήσει προς την έξοδο και τους υπόλοιπους δεσμώτες.

ΓΛΩΣΣΑ – ΥΦΟΣ – ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

Η γλώσσα του κειμένου είναι ποιητική και το ύφος γλαφυρό. Το λεξιλόγιο του Πλάτωνα δεν είναι τυπικά φιλοσοφικό και χαρακτηρίζεται από τη φειδωλή χρήση τεχνικών όρων. Αντίθετα εντυπωσιάζει με την ψευδαισθητική του καθημερινού λόγου των μορφωμένων που πετυχαίνει στους διαλόγους, με τη χρήση περιφράσεων, μεταφορών και κυρίως παρομοιώσεων που καθιστούν τον λόγο του ποιητικό. Γενικά, ο πλούτος του λεξιλογίου και η απουσία συστηματικής χρήσης φιλοσοφικής ορολογίας αποτελούν υφολογικά πλεονεκτήματα που καθιστούν την ανάγνωση του πλατωνικού κειμένου προσιτή και ελκυστική. Ενδεικτικά παραδείγματα:

- Η χρήση των επιθέτων «κατάγειος», «σπηλαιώδης», όπως και η χρήση σύνθετων ρημάτων και ρηματικών τύπων («καταμένειν», «περιάγειν», «παρφοκοδομημένον», «ὑπερέχοντα», «παραφερόντων») προσδίδουν **ακρίβεια και λεπτομέρεια** στην περιγραφή του σπηλαίου.

- Οι προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους **παρατακτικά**.
- Χρησιμοποιεί **πολυσύνδετο σχήμα**:
 «ὄντας ἐν δεσμοῖς **καὶ** τὰ σκέλη **καὶ** τοὺς ἀυχένας»
 «ὥστε μένειν **τε** αὐτοὺς εἷς **τε** τὸ πρόσθεν μόνον ὄρᾶν»
 «σκεύη **τε** παντοδαπὰ ... **καὶ** ἀνδριάντας **καὶ** ἄλλα ζῶα λίθινά **τε καὶ** ξύλινα **καὶ** παντοῖα εἰργασμένα»

Εκφραστικά μέσα

- **Αλληγορία**: ὅπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η αλληγορία είναι ένας εκφραστικός τρόπος, με τον οποίο ο συγγραφέας άλλα λέει και άλλα εννοεί. Πρόκειται, συνεπώς, για συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση. Ο Πλάτωνας τη χρησιμοποιεί για να κάνει πιο κατανοητές δύσκολες φιλοσοφικές έννοιες και για να κερδίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Επίσης, ο εκφραστικός αυτός τρόπος τού είναι χρήσιμος, όταν θέλει να θεμελιώσει απόψεις που δεν μπορούν να στηριχτούν με τη διαλεκτική ή για να ενισχύσει τη διαλεκτική.
- **Διάλογος**: χάρη σ' αυτόν η περιγραφή του σπηλαίου δεν γίνεται μονότονη, αλλά αποκτά ζωντάνια και παραστατικότητα.
- **Χρήση β' ενικού προσώπου**: η χρήση β' ενικού προσώπου («ἀπέिकासον», «ιδέ», «ὄρα») συνδέεται με τον διάλογο και προσδίδει στην περιγραφή αμεσότητα.
- **Εικόνες**: η περιγραφή του σπηλαίου δίνεται με πληθώρα οπτικο-ακουστικών και κινητικών εικόνων. Ειδικότερα, μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής παραδείγματα:
 α. **οπτικές εικόνες**: η περιγραφή της σπηλιάς («καταγείω οἰκῆσει σπηλαιώδει»), οι ακινητοποιημένοι δεσμώτες («ἐν δεσμοῖς ... ἀδυνάτους περιάγειν»), η παρουσίαση της φωτιάς που καίει στο πίσω μέρος («φῶς δὲ ... αὐτῶν») και του τοίχου («μεταξὺ δὲ ... δεικνύασιν»).
- β. **κινητική εικόνα**: η παρουσίαση των ανθρώπων οι οποίοι κινούνται στον δρόμο («ὄρα τοίνυν ... εἰργασμένα»).
- γ. **ακουστική εικόνα**: οι ομιλίες των ανθρώπων που ακούγονται κατά το πέρασμά τους («οἶον ... παραφερόντων»).

ΕΝΟΤΗΤΑ 12η (519b-d) - Η αλληγορία του σπηλαίου : απροθυμία των φιλοσόφων**ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ 11 ΚΑΙ 12**

Μεταξύ της 11^{ης} και της 12^{ης} ενότητας του σχολικού εγχειριδίου ο διάλογος του Σωκράτη με τους συνομιλητές του και κυρίως με τον Γλαύκωνα έχει εξελιχθεί αρκετά και χρειάζεται να αναφερθεί συνοπτικά προκειμένου να γίνει πιο εύκολα κατανοητό το περιεχόμενο της 12^{ης} ενότητας.

Συγκεκριμένα, ο Πλάτωνας ολοκληρώνει την αλληγορία του σπηλαίου αναφερόμενος στην κατάσταση των δεσμοτών μέσα στο σπήλαιο και στην πορεία του απελευθερωμένου δεσμώτη προς την έξοδο. Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, οι δεσμώτες, που βρίσκονται αλυσοδεμένοι στο σπήλαιο, δεν έχουν αντικρίσει ποτέ τον αληθινό κόσμο, τον κόσμο των ιδεών, και πιστεύουν ότι οι σκιές που βλέπουν στον τοίχο μπροστά τους είναι η πραγματικότητα. Αυτός ο κόσμος είναι ο αισθητός κόσμος, δηλαδή ο κόσμος που εμείς θεωρούμε πραγματικό.

Αν κάποιος δεσμώτης απελευθερωθεί και βγει στο φως, στην αρχή πονάνε τα μάτια του από το φως του Ήλιου (της αληθούς γνώσης) και θέλει να γυρίσει πίσω. Σιγά-σιγά όμως συνηθίζει και καταλαβαίνει ότι όσα βλέπει αποτελούν τα πραγματικά όντα, την υπέρτατη ιδέα του αγαθού, που οδηγεί στη γνώση και την αλήθεια. Η πορεία, λοιπόν, του απελευθερωμένου δεσμώτη αποτελεί τον αγώνα του ανθρώπου να βγει από την άγνοια, την πλάνη και τη φαινομενικότητα και να φτάσει στην πραγματική αλήθεια, στον νοητό κόσμο, τον κόσμο των ιδεών.

Χρέος του απελευθερωμένου δεσμώτη είναι να ξανακατέβει στο σπήλαιο και να οδηγήσει και τους άλλους δεσμώτες στον αληθινό κόσμο. Οι δεσμώτες όμως, βυθισμένοι μέσα στην άγνοιά τους, δεν θα δεχθούν την αμφισβήτηση του «κόσμου τους», θα τον περιγελάσουν, θα τον μισήσουν και ίσως θελήσουν να τον εξοντώσουν. (υπαινιγμός στη θανάτωση του Σωκράτη.). Όμως, οι προσπάθειες των πεπαιδευμένων δεν πρέπει να σταματήσουν.

Το πρόβλημα είναι ότι **όσοι ανεβαίνουν στον κόσμο των ιδεών θέλουν να παραμείνουν εκεί και δείχνουν απροθυμία να ασχοληθούν με τους άλλους ανθρώπους και με τη διακυβέρνηση της πόλης, παρόλο που είναι οι μόνοι κατάλληλοι.**

Έτσι, ο Πλάτων θίγει το θέμα που είδαμε και στην εισαγωγή του σχολικού εγχειριδίου, **ποιος δηλαδή είναι ο κατάλληλος ηγέτης.** Έχει προηγηθεί ο προβληματισμός του σχετικά με την αδυναμία λειτουργίας της δημοκρατίας, τους δημαγωγούς, οι οποίοι κολάκευαν και εξαπατούσαν τον λαό, την ανάθεση αξιωμάτων με κλήρωση σε πρόσωπα ανάξια. Ποιος, λοιπόν, θα αναλάβει να βγάλει την πολιτεία από αυτή την κατάσταση; Αυτό το θέμα θα προσπαθήσει να διερευνήσει σ' αυτή την ενότητα.

**Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ. Η ΑΠΡΟΘΥΜΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ
ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

Α) Η εξουσία στην ιδανική πολιτεία δεν είναι δυνατόν να ασκηθεί ούτε από τους παιδευτούς ούτε από τους εραστές της μόρφωσης που απέχουν από την πράξη.

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτούς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἂν πράττωσιν ἴδια τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Β) Οι θεασάμενοι το φως της γνώσης (οι φιλόσοφοι) έχουν χρέος να επιστρέψουν στους αλυσοδεμένους του σπηλαίου και να διοικήσουν την ιδανική πολιτεία.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπῃν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτοὺς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι,

μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους,

τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ,

τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀποκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπῃν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

(Σωκράτης:) Τι λοιπόν; Αυτό δεν είναι φυσικό, εἶπα ἐγώ, καὶ δεν απορρέει αναγκαστικά ἀπὸ τα προηγούμενα, ὅτι δηλαδή οὔτε οἱ ἀπαιδευτοὶ καὶ ὅσοι δεν ἔχουν γνωρίσει τὴν ἀλήθεια θα μπορούσαν ποτέ να κυβερνήσουν ἰκανοποιητικά μια πόλη, οὔτε αὐτοὶ που ἀφήνονται να ασχολοῦνται ὡς το τέλος τῆς ζωῆς τους με τὴν παιδεία, οἱ πρώτοι, γιατί δεν ἔχουν ἓνα συγκεκριμένο στόχο στη ζωὴ τους, τὸν ὁποῖο ἐπιδιώκοντας πρέπει να κάνουν ὅλα ἀνεξαιρέτως ὅσα τυχόν πράττουν καὶ στην ἰδιωτικὴ καὶ στη δημόσια ζωὴ, καὶ οἱ δεῦτεροι, ἐπειδὴ με τὴ θέλησή τους δεν θα ἀναμειχθoύν στην πρακτικὴ ζωὴ, γιατί νομίζουν ὅτι ἔχουν εγκατασταθεῖ στα νησιά των μακαρίων, ἐνὼ εἶναι ἀκόμα ζωντανοί;

(Γλαῦκων:) Ἀλήθεια, εἶπε.

(Σωκράτης:) Δικό μας λοιπὸν ἔργο, εἶπα ἐγώ, των ἰδρυτῶν τῆς πολιτείας, (εἶναι) να ἀναγκάσουμε τις ἐξαιρετικὲς φύσεις (ἢ τα ξεχωριστὰ πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως εἶπαμε ὅτι εἶναι τὸ ἀνώτερο, δηλαδή καὶ να δουν τὸ ἀγαθὸ καὶ να ἀνεβoύν ἐκεῖνο τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, καὶ, ἀφοῦ ἀνεβoύν καὶ δουν ἀρκετὰ (τὸ ἀγαθὸ), να μὴ τους ἐπιτρέπουμε αὐτὸ που τώρα τους ἐπιτρέπεται.

(Γλαῦκων:) Καὶ ποιο εἶναι αὐτό;

(Σωκράτης:) Το να μένουν συνεχῶς ἐκεῖ ψηλά, εἶπα ἐγώ, καὶ να μὴ θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντὰ σ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτες, οὔτε να παίρνουν μερίδιο ἀπὸ τους κόπους καὶ τις τιμές ἐκείνων, εἴτε εἶναι μικρότερης εἴτε μεγαλύτερης σημασίας.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

(Εκτός από το λεξιλόγιο του σχολικού βιβλίου στη σελίδα 119)

ἐκ τῶν προειρημένων = από όσα έχουν ειπωθεί προηγουμένως, από τα προηγούμενα

ἂν ἐπιτροπεῦσαι = θα μπορούσαν να διοικήσουν (δυναμική ευκτική = θα μπορούσα να)

τοὺς μὲν ὅτι ... τοὺς δὲ ὅτι = οι πρώτοι επειδή ... οι δεύτεροι επειδή (ο σύνδεσμος «ὅτι» εισάγει εδώ δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση αντικειμενικής αιτιολογίας)

ἅπαντα = όλα ανεξαιρέτως

ἃ ἂν πράττωσιν = όσα τυχόν πράττουν (το «ἂν» είναι αοριστολογικό και μεταφράζεται με το τυχόν)

οὐ πράξουσιν = δεν θα αναμειχθούν στην πρακτική ζωή

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΡΙΖΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

προειρημένων < **πρὸ** + **λέγομαι**: αναλογία, αναλογικός, απολογητικός, απολογία, απόρρητος, διάλεκτος, διάλεξη, διαλογικός, διάλογος, δυσλεκτικός, δυσλεξία, ἔλλογος, επικός, επίλογος, επίρρημα, ἔπος, ιδιόλεκτος, κυριολεκτικός, κυριολεξία, λεκτικός, λέξη, λεξικό, λεξικογράφος, λεξιλόγιο, λεξιπενία, λογική, λογικός, λογοπαίγνιο, λόγος, μονολεκτικός, μονόλογος, ομολογία, παράλογος, παρρησία, πρόλογος, ρήμα, ρήση, ρητό (το), ρήτορας, ρητορικός, ρητός, ρήτρα, συνδιάλεξη, υπόλογος.

ἄπαιδευτους < **α-** **στερητικό** + **παιδεύω** < **παῖς**: διαπαιδαγώγηση, εκπαίδευση, εκπαιδευτικός, παιδαγωγικός, παιδεία, παιδευτικός, παιδί, παιδονόμος, παλιμπαιδισμός, παραπαιδεία.

ἐπιτροπεῦσαι < **ἐπίτροπος** < **ἐπιτροπέω** + **κατάληξη** –**εύω**: επιτροπεία, επιτρόπευση, επιτροπή, επιτροπικός, επίτροπος.

διατρίβειν < **διατρίβω**: ἀτριφτος, διατριβή, εντριβή, προστριβή, συντριβή, συντριπτικός, τριβή, τριμμένος, τρίψιμο.

ἔχουσιν < **ἔχω**: ενοχή, ενοχικός, ἔνοχος, ἔξη, ἐξής, κατεχόμενα, παροχή, πάροχος, προσχηματικός, σχέδιο, σχεδόν, σχέση, σχετικός, σχετικότητα, σχήμα, σχολαστικός, σχολείο, σχολή.

στοχαζομένου < **στοχάζομαι**: αστόχαστος, ἄστοχος, εὐστοχος, στοχασιά, στοχασμός, στοχαστής, στόχαστρο, στόχος.

πράττειν < **πράττω**: ἀπράγμων, ἀπραγος, πράγμα, πραγματογνώμονας, πρακτικό, πράκτορας, πράξη, σύμπραξη.

ἡγούμενοι < **ἡγοῦμαι**: Αἰγύλαος, ἀφήγησις, εισηγητής, ηγεμόνας, ηγεσία, ηγέτης, ηγετικός, ηγήτορας, ηγούμενος, καθηγητής.

ζῶντες < **ζήω -ῶ**: ζωγράφος, ζώδιο, ζωή, ζωηρός, ζωικός, ζωντάνια, ζωντανός, ζώο, ζωογόνος, ζωοθυσία, ζωολογία, ζωομορφισμός, ζωόμορφος, ζωοπάζαρο, ζωοποιός, ζωοτροφή, ζωτικός, ζωύφιο, ζωφόρος, ζωγράφος, ζωώδης.

ἀποκίσθαι: αποίκισις, ενοίκιο, ἔνοικος, κατοίκισις, μετοίκισις, οίκισις, οικισμός, οικιστής, οίκος.

ἀναγκάσαι < **ἀναγκάζω**: αναγκάιος, αναγκαιότητα, αναγκαστικός, ανάγκη, εξαναγκασμός.

ικανῶς, ἀφικέσθαι < ἰκνέομαι –οῦμαι: ανέφικτος, ἀνίχνευση, ἀφιξη, ἐξιχνίαση, ἐφικτός, ἱκανοποίηση, ἱκανοποιητικός, ἱκανός, ἱκανότητα, ἱκεσία, ἱκετευτικός, ἱκέτης, ἰχνηλάτης, ἴχνος, προίκα, προικιό, προικοθήρας, προικοσύμφωνο, προικῶς, προίκα.

ἰδεῖν < εἶδον του ρ. «**ὄρω**»: ἀνύποπτος, ἀόρατος, διορατικός, εἶδος, εἰδύλλιο, εἶδωλο, ἐπόπτης, ἰδέα, ἰδεοληπτικός, ἰδεοληψία, κάτοπτρο, ὄμμα, ὀπή, ὀπτικός, ὄραμα, ορατός, οφθαλμός, ὄψη.

σκοπὸν < σκοπέω –ῶ: ἀκτινοσκόπηση, ἀνασκόπηση, ἀπερίσκεπτος, ἄσκοπος, αὐτοσκοπός, βιντεοσκόπηση, βολιδοσκόπηση, βυθοσκόπηση, δημοσκόπηση, διάσκεψη, ἐπίσκεψη, ἐπισκέψιμος ἐπισκόπηση, ἐπίσκοπος, καιροσκόπος, κατασκοπία, κατάσκοπος, κερδοσκοπία, κερδοσκόπος, μικροσκόπιο, οἰωνοσκόπος, περίσκεψη, περισκόπιο, προεπισκόπηση, πρόσκοπος, σκεπτικισμός, σκεπτικός, σκέψη, σκόπελος, σκοπία, σκόπιμος, σκοποβολή, σκοπός, στηθοσκόπιο, συνδιάσκεψη, σύσκεψη, τηλεσκόπιο, ωροσκόπιο, ωροσκόπος.

ἰδία: ἰδιόλεκτος, ἰδιόμορφος, ἰδιόρρυθμος, ἰδιοσυγκρασία, ἰδιοτέλεια, ἰδιοτελής, ἰδιότροπος, ἰδιοχρησία, ἰδίωμα, ἰδιωματικός, ἰδιώτης, ἰδιωτικός.

ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες, καταβαίνειν < βαίνω: ἀβατος, ἀκροβάτης, ἀνάβαση, ἀναβάτης, βάδην, βαθμός, βάθρο, βακτηρία, βάση, βασικός, βάσιμος, βατήρας, βατός, βήμα, βηματοδότης, βωμός, διάβαση, διαβάτης, δύσβατος, ἔμβασμα, ἐπιβάτης, κατάβαση, μεταβατικός, παραβάτης, πρόβατο, πρόσβαση.

ἐπιτρέπεται < ἐπί + τρέπω: ἀδιάντροπος, ἀνατρεπτικός, ἀνατρέψιμος, ἀνατροπέας, ἀνατροπή, ἀνεπίτρεπτος, ἐκτροπή, ἐπιτρεπτός, ἐπιτροπή, ἐπίτροπος, εὐτρέπελος, κακότροπος, μετατρέψιμος, μετατροπή, ντροπή, ξενότροπος, παρεκτροπή, τρόπαιο, τροπαιούχος, τροπή, τροπικός, τρόπος.

καταμένειν < καταμένω < κατὰ + μένω: διαμονητήριο, κατάμονος, μονή, μόνιμος, μόνος, παραμονή.

ἐθέλειν < ἐθέλω: ἀθελα, εθελοντής, εθελοντικός, εθελούσιος, θέλημα, θεληματικός, θέληση, καλοθελητής.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ο Σωκράτης διακρίνει δύο κατηγορίες ανθρώπων, τους ἀπαίδευτους και τους πεπαιδευμένους, τους οποίους θεωρεῖ ἀκατάλληλους να ἀναλάβουν τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Αιτιολογεί τη θέση του λέγοντας ὅτι οἱ ἀπαίδευτοι ἀπὸ τη μια εἶναι ἀκατάλληλοι, γιατί δεν γνωρίζουν την ἀλήθεια και γιατί δεν ἔχουν ἓνα συγκεκριμένο στόχο στη ζωή τους. Οἱ πεπαιδευμένοι ἀπὸ την ἄλλη, μολονότι γνωρίζουν την ἀλήθεια, θεωροῦνται ἀκατάλληλοι, γιατί δείχνουν ἀπροθυμία να ἀσχοληθοῦν με τα κοινά και προτιμοῦν τις πνευματικές τους ἐνασχολήσεις. Επομένως, οἱ ἰδρυτές της πολιτείας οφείλουν να καθοδηγήσουν τα ἐξαιρετικά πνεύματα πρὸς το ἀγαθὸ και τη θέασή του και να μὴ τους ἐπιτρέπουν να ἀδιαφοροῦν για τους ὑπόλοιπους δεσμώτες, που βρίσκονται ἀκόμα ἐγκλωβισμένοι μέσα στο σπήλαιο.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Α. «Τί δέ;... Ἀληθῆ, ἔφη.»

Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΑΣΚΗΘΕΙ ΟΥΤΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΠΑΙΔΕΥΤΟΥΣ ΟΥΤΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΑΣΤΕΣ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΥ ΑΠΕΧΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Τί δέ; : σύνδεση με τα προηγούμενα

Σε προηγούμενες ἐνότητες ο Σωκράτης εἶχε ἀναφερθεῖ στη βλαβερὴ ἐπίδραση των καταχρήσεων και των ὑλικῶν ἀπολαύσεων, οἱ οποίες δεν ἐπιτρέπουν στην ψυχή να λειτουργήσει με τον νοῦ, ἀλλὰ την καθηλώνουν στις ἐπιθυμίες, τα πάθη και τις αἰσθήσεις. Εἶχε μάλιστα τονίσει ὅτι, ἀν βρισκόταν κάποιος να συνενώσει τους

ανθρώπους από την παιδική τους κιόλας ηλικία, αυτοί θα απελευθερώνονταν από τα πάθη τους και θα στρέφονταν στην αληθινή ουσία των πραγμάτων. Έτσι, η συζήτηση αυτή δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για να περάσει ομαλά στο χρέος των απελευθερωμένων ανθρώπων, δηλαδή των φιλοσόφων. Οφείλουν, λοιπόν, κι αυτοί αναλαμβάνοντας τη διακυβέρνηση της πολιτείας να καθοδηγήσουν τους απλούς ανθρώπους, να τους βγάλουν από την άγνοια, να τους ελευθερώσουν από τα πάθη και τις αδυναμίες που τους κρατούν μακριά από το αγαθό.

Ποιοι δεν είναι κατάλληλοι να ασκήσουν την εξουσία στην ιδανική πολιτεία.

α) «μήτε τούς ἀπαιδευτούς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεύσαι,» γιατί «σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὐ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ,»

β) «μήτε τούς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους,» γιατί «ἐκόντες εἶναι οὐ πράζουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι »

Ο Σωκράτης διακρίνει δύο κατηγορίες ανθρώπων, ακατάλληλων να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της πολιτείας, τους απαιδευτούς και τους πεπαιδευμένους. Ειδικότερα:

α. Οι **απαιδευτοί** («ἀπαιδευτούς»), οι τυχαίοι και αφιλοσόφητοι άνθρωποι (πολιτικοί) δεν μπορούν να κυβερνήσουν σωστά μια πολιτεία, διότι **τους λείπει η παιδεία** («ἀληθείας ἀπείρους»), δεν έχουν γνώσεις ούτε έχουν κατακτήσει την αρετή, μέσα απαραίτητα για να φτάσουν στη θέαση του αγαθού. Επιπλέον, **δεν έχουν έναν συγκεκριμένο στόχο στη ζωή τους**, έναν ανώτερο στόχο, που να κατευθύνει όλες τους τις ενέργειες («τούς μὲν ὅτι ... καὶ δημοσίᾳ»), όπως για παράδειγμα το δίκαιο και η εὐδαιμονία της πόλεως. οι στόχοι και τα κίνητρα των απαιδευτών είναι ταπεινά: παρασύρονται από υλικά αγαθά και αξιώματα, προσπαθούν να εξυπηρετήσουν τα προσωπικά τους συμφέροντα, έχουν τάσεις αυτοπροβολής, στοχεύουν στον πλουτισμό και την κατοχή της εξουσίας. Είναι ιδιοτελείς, αλαζόνες και ασυνεπείς απέναντι στις ευθύνες άσκησης της εξουσίας, ανάξιοι και ανίκανοι να διαχειριστούν τις υποθέσεις της πόλης για το κοινό καλό, ώστε να διασφαλίσουν την ευημερία όλων. Αντιθέτως ο «**εἷς σκοπὸς**» που έχουν οι φύλακες (άρχοντες-φιλόσοφοι) της ιδανικής πολιτείας είναι να υπηρετήσουν πιστά και ανιδιοτελῶς το σύνολο της πόλης (η απόλυτη αφοσίωση στην υπηρέτηση της πολιτείας ήταν χαρακτηριστικό που ὀφείλαν να διαθέτουν οι φιλόσοφοι-άρχοντες στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας, που περιγράφει ο Πλάτωνας στην Πολιτεία, αφού δεν είχαν οικογένεια ούτε περιουσία, για να είναι ανεπηρέαστοι και πλήρως αφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτούργημά τους).

Στην κατηγορία των «απαιδευτών» και ἄρα ακατάλληλων πολιτικών εντάσσει ο Πλάτωνας και τους πολιτικούς ηγέτες της εποχής του, χωρίς να κάνει εξαίρεση ούτε για τον Περικλή και τον Θεμιστοκλή. Κατά τη γνώμη του, είναι κι αυτοί υπεύθυνοι για την καταστροφή της Αθήνας, γιατί φρόντισαν περισσότερο για την υλική (οικονομική-στρατιωτική) ανάπτυξη της πόλης και λιγότερο για τη δικαιοσύνη και την πνευματική ζωή των πολιτών.

β. Οι **πεπαιδευμένοι** («τούς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους»).

Αυτοί δεν κρίνονται ικανοί να διοικήσουν σωστά μια πολιτεία, ὄχι γιατί δεν διαθέτουν τα τυπικά προσόντα – ἄλλωστε γνωρίζουν την ἀλήθεια, ἔχουν κατακτήσει την αρετή και ἔχουν φτάσει στη θέαση του αγαθού – ἀλλά γιατί **προτιμούν να ζουν αφοσιωμένοι στις πνευματικές τους ενασχολήσεις** και να απέχουν από τα προβλήματα της καθημερινής ζωής και την ενεργό πολιτική. Η πολιτική δραστηριότητα, η ενασχόληση με τα κοινά και η διαχείριση των προβλημάτων της πόλης δεν τους αφορά. Επίσης δείχνουν αδιαφορία για την εξουσία, τις τιμές, τον σεβασμό και την αγάπη των συμπολιτών τους.

Ιστορικά παραδείγματα εξαιρετικών ανδρών που αρνήθηκαν να αναμιχτούν στην πολιτική ή την εγκατέλειψαν με τη θέληση τους είναι οι αρχαίοι νομοθέτες Σόλων και Λυκούργος, οι οποίοι δεν ανέλαβαν αξιώματα, παρά ἔφυγαν από τις πόλεις τους, όταν ολοκλήρωσαν το νομοθετικό τους έργο. Επίσης, ο Ρωμαίος στρατηγός Κικινιάτος, που μετά τη νικηφόρα ολοκλήρωση της στρατιωτικής του αποστολής αρνήθηκε την πολιτική εξουσία και επέστρεψε στο αγρόκτημα του. Αλλά και στη σύγχρονη εποχή υπάρχουν φωτισμένες προσωπικότητες που στέκονται μακριά από την ενεργό πολιτική δράση, για διάφορους λόγους :

- Προτιμούν την μακαριότητα και γαλήνη των πνευματικών ενασχολήσεών τους από την έντονη και γεμάτη δράση ζωή του πολιτικού.
- Επιθυμούν να αποφύγουν τις πικρίες και την ψυχική φθορά που συχνά συνοδεύουν την πολιτική δράση.
- Φοβούνται μήπως αποτύχουν να ανταποκριθούν στο δύσκολο έργο της διοίκησης.

Επιθυμούν να παραμείνουν έντιμοι και ακεραίοι, φοβούμενοι μήπως η εξουσία τους διαφθείρει και κατηγορηθούν για αρχομανία, ιδιοτέλεια, διαφθορά κλπ

Στο κείμενό μας, η επιθυμία των φωτισμένων ανδρών να συνεχίσουν να ζουν στον δικό τους κόσμο των πνευματικών ενασχολήσεων παρουσιάζεται με την **παρομοίωση** των νησιών των μακαρίων: οι πεπαιδευμένοι-φιλόσοφοι πιστεύουν ότι ζουν στα νησιά των μακαρίων, ενώ είναι ακόμα ζωντανοί («τους δὲ ... ἀφκίσθαι»). Η πεποίθησή τους αυτή υποδηλώνει και την πιθανή αλαζονεία τους. Από την άλλη, η απροθυμία τους να συμμετέχουν στην ενεργό πολιτική ζωή εκφράζεται με μια διπλή άρνηση: «μὴ ἐθέλειν ... μηδὲ μετέχειν».

«ἐν μακάρων νήσοις»: ο «παράδεισος» των πεπαιδευμένων

Σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες τα νησιά των μακαρίων βρίσκονταν πέρα από τις στήλες του Ηρακλή, στη Δύση (πέρα από το σημερινό Γιβραλτάρ), στο ρεύμα του Ωκεανού. Εκεί κατοικούσαν μετά τον θάνατό τους οι ήρωες, οι άνθρωποι της πρώτης γενιάς του ανθρώπινου γένους (της χρυσής εποχής) και οι ευσεβείς, μέσα σε απόλυτη ευτυχία και γαλήνη. Τα νησιά αυτά προσομοιάζουν στον Παράδεισο της χριστιανικής θρησκείας. Οι πεπαιδευμένοι, όμως, πιστεύουν ότι κατοικούν εκεί, ενώ είναι ακόμα ζωντανοί.

«ἐν παιδείᾳ»: περιεχόμενο και σημασία της παιδείας κατά τον Πλάτωνα

Αρχική σημασία της λέξης είναι *αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί*, η ανατροφή, η διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Από τον 5^ο, όμως, αιώνα και εξής ως όρος της παιδαγωγικής δηλώνει τη γενική καλλιέργεια (σωματική και πνευματική), που αποτελεί προνόμιο μόνο του ανθρώπου (γι' αυτό άλλωστε και στα λατινικά αποδίδεται με τον όρο *humanitas*). Βάση της παιδείας είναι για τον Πλάτωνα η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι, καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας) και γυμναστική. Παιδείωση είναι η πορεία προς την παιδεία (Πλατ. Όροι 410: *παίδευσις παιδείας παράδοσις*). Συγκεκριμένα, για τον Πλάτωνα παιδεία είναι η στρόφη της ψυχής προς την ιδέα του αγαθού, η δύσκολη πορεία από την άγνοια στη γνώση. Σε άλλο σημείο της *Πολιτείας* ο Πλάτωνας αναφέρει ότι η παιδεία παρέχεται για το σώμα με τη γυμναστική και για την ψυχή με τη μουσική.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η παιδεία έχει τεράστια σημασία για τον φιλόσοφο και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσει σωστά η πολιτεία. Ένας πεπαιδευμένος πολιτικός ηγέτης μπορεί να καθοδηγήσει σωστά τους πολίτες και να συμβάλει στην απονομή της δικαιοσύνης και την κατάκτηση της ευτυχίας. Ένας πεπαιδευμένος πολίτης, από την άλλη, μπορεί με τη σωστή καθοδήγηση να μάθει να τηρεί τους νόμους, να συμβιώνει αρμονικά με τους συμπολίτες του, να δείχνει σεβασμό στο πρόσωπό τους και να συνεργάζεται εποικοδομητικά.

Συγκεφαλαιώνοντας, παρατηρούμε ότι ο Σωκράτης με τη συλλογιστική της «εις άτοπον απαγωγής» απορρίπτει τους απαίδευστους και τους πεπαιδευμένους ως ακατάλληλους φορείς εξουσίας, γιατί η κάθε μία κατηγορία ανθρώπων δεν διαθέτει αυτό που διαθέτει η άλλη: σκοπό που να συνδέεται με την παιδεία η μία, πρακτικό προσανατολισμό της παιδείας η άλλη. Με τον τρόπο αυτό μας προετοιμάζει για το ιδανικό ζεύγος γνωρισμάτων που είναι ανάγκη να χαρακτηρίζει τον φιλόσοφο – άρχοντα: τη γνώση και την πράξη. Το ζεύγος «γνώσης και πράξης» σε διαλεκτική σχέση φωτίζει την πολιτική αντίληψη του Πλάτωνα. Η γνώση καταξιώνεται στο βαθμό που προσανατολίζεται σε χρήσιμη πράξη, ιδιωτική και δημόσια· αλλά και η πράξη αξιολογείται χρήσιμη, όταν κατευθύνεται από γνώση και αποσαφηνισμένο σκοπό.

Β. «Ἡμέτερον δὴ ἔργον... εἶτε σπουδαιότεραι.»

ΟΙ ΘΕΑΣΑΜΕΝΟΙ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ (ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ) ΕΧΟΥΝ ΧΡΕΟΣ ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΑΛΥΣΟΔΕΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΙΔΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

«Ἡμέτερον δὴ ἔργον... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.» : το καθήκον των ιδρυτών της ιδανικής πολιτείας

Ἔργο των ιδρυτών της πολιτείας («τῶν οἰκιστῶν») εἶναι να ενδιαφερθῶν για την εδραίωση της ιδανικής πολιτείας, δηλαδή να οδηγήσουν τα ξεχωριστά πνεύματα («τὰς βελτίστας φύσεις»), τους φιλοσόφους, στην αρετή και στη θέαση του αγαθοῦ («μέγιστον μάθημα») και να μην τους αφήνουν να αδρανούν μένοντας μακριά από την πολιτική ζωή («μὴ ἐπιτρέπεται αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται»).

«τῶν οἰκιστῶν»

Με τη λέξη αυτή ο Σωκράτης εννοεῖ τον εαυτό του και τους συνομιλητές του, μαζί με τους οποίους οραματίζεται την ιδανική πολιτεία και προσπαθεῖ να την κάνει πράξη.

«τὰς βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι» : οι προικισμένοι ἄνθρωποι και το χρέος τους

Με τον ὄρο «φύσις» αρχικά εννοεῖται αὐτό που ο ἄνθρωπος δεν μπορεί να κατασκευάσει ο ἴδιος, ἀλλὰ το βρίσκει να προϋπάρχει. Μπορεῖ βέβαια με την τέχνη να το συμπληρώσει, ἀλλὰ δεν εἶναι σε θέση να το ἀλλάξει ουσιαστικῶς. Φύσις επομένως σε σχέση με τον ἄνθρωπο εἶναι τα χαρίσματα και τα ελαττώματα που ἔχει ως ἔμφυτο κτῆμα του. Για τον Πλάτωνα η «φύσις» παίζει καθοριστικὸ ρόλο στην ἐκλογή του ἀριστοῦ βίου.

Συγκεκριμένα, με τον ὄρο «βελτίστας φύσεις» ο Πλάτων εννοεῖ τους ἀνθρώπους με φυσικά χαρίσματα, ὅπως υψηλή ευφυΐα, οξύτητα πνεύματος, ψυχικές δυνάμεις κ.ά. Ο Πλάτων πιστεύει ὅτι δεν διαθέτουν ὅλοι οι ἄνθρωποι ἀπὸ τη φύση τις ἴδιες πνευματικές ικανότητες και ψυχικές δυνάμεις και συνεπῶς τα ἀποτελέσματα της παιδείας θα εἶναι ἀνάλογα των φυσικῶν προδιαθέσεων του ἀνθρώπου (ὅπως για παράδειγμα αὐτοὶ που ἀνήκουν στην τάξη των δημιουργῶν, ο συνδυασμός φύσης και παιδείας τους κατέταξε στην τάξη αυτή)). Συνεπῶς, δεν μπορούν να δουν ὅλοι οι ἄνθρωποι το αγαθό. Επιπλέον η πορεία των βελτίστων φύσεων προς τη θέαση της Ἰδέας του αγαθοῦ ἐπιβάλλεται ως ἐξαναγκασμός (**ἀναγκάσαι**) στην ιδανική πολιτεία, συνιστᾷ δηλαδή ἀπόλυτη ἀναγκαιότητα, ἀναγκαῖα συνθήκη του ιδεώδους πολιτεύματος.

«μέγιστον μάθημα»: ο ὀρισμός του αγαθοῦ

Με τον ὄρο «μέγιστον μάθημα» ο Πλάτων εννοεῖ τη θέαση της Ἰδέας του αγαθοῦ, την ὑψιστη γνώση, που τελικῶς συμπίπτει με το αγαθό, καθὼς ο Πλάτωνας υποστηρίζει μια νοησιαρχική ἠθική, δηλαδή η γνώση της ἀλήθειας δεν μπορεί παρά να οδηγεῖ κατὰ ἀναγκαιότητα σε ἠθική πράξη, στην πραγμάτωση του αγαθοῦ. Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικῶν εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ἐρμηνεία για τον ὄρο «αγαθό», που εἶναι ἀπὸ τους βασικότερους στο φιλοσοφικὸ του σύστημα, παρά ἀρκεῖται σε ὀρισμένους ὑπαινιγμούς. «Ἄγαθόν» πάντως εἶναι:

- α) το «εἶναι» και ὅ,τι διατηρεῖ το «εἶναι»,
- β) η τάξη, ο κόσμος και η ἐνότητα που διαπερνᾷ και συνέχει την πολλαπλότητα,
- γ) ὅ,τι παρέχει την ἀλήθεια και την ἐπιστήμη.

Ἡ ἐκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ὑψιστη ἀρχή και την πηγή του ὄντος και της γνώσης. Πάντως, ἤδη στην ἀρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ἦταν παροιμιακή ἐκφραση για κάτι το ἀσαφές και σκοτεινό.

Οι χαρακτηρισμοὶ του αγαθοῦ

Στη δευτέρα παράγραφο του κειμένου ο Πλάτωνας, διὰ στόματος Σωκράτη, θα χαρακτηρίσει το αγαθό ως ἐξῆς:

- α) το αγαθό εἶναι η μεγαλύτερη ἀξία (**μέγιστον μάθημα**), ἀφοῦ αὐτό πρέπει να κατακτήσουν ὅλοι οι ἄνθρωποι και κυρίως ὅσοι πρόκειται να ἀναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας,
- β) το αγαθό **μπορεῖ να προσεγγιστεῖ** και να το θεαθεῖ ο ἄνθρωπος, ὄχι βέβαια με τις αισθήσεις, ἀλλὰ με την καθαρὴ νόηση («ἀφικέσθαι», «ἰδεῖν», «ἰδῶσι»),

γ) η κατάκτησή του είναι **δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα** («άναβῆναι», «άνάβασιν», «άναβάντες»). Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το *άνω* και την *ανάβαση* χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

«μὴ ἐπιτρέπῃν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται» : ο εξαναγκασμός των φιλοσόφων

Ο Πλάτωνας συγγέει σκοπίμως τα όρια ανάμεσα στο θεωρητικό του οικοδόμημα, δηλαδή την ιδεώδη πολιτεία του και στη σύγχρονη του πολιτική πραγματικότητα. Με τη φράση **«μὴ ἐπιτρέπῃν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται»** ο φιλόσοφος επικαιροποιεί τον προβληματισμό του καταγγέλλοντας έμμεσα την απροθυμία των πνευματικών ανθρώπων της εποχής του να αναλάβουν την πολιτική ευθύνη της διακυβέρνησης της πόλης. Έτσι στην ιδεώδη πολιτεία οι φιλόσοφοι δεν δικαιούνται να ζουν κατά τον τρόπο που παρατηρεί ο Σωκράτης ότι ζουν στην εποχή του, δηλαδή σαν να βρίσκονται ήδη στα «νησιά των μακάρων», κλεισμένοι στον γυάλινο και ασφαλή πύργο της γνώσης, ασχολούμενοι απερίσπαστοι με φιλοσοφικές αναζητήσεις και διανοητικές ασκήσεις. Και όλα αυτά με την ιδέα ότι η ενασχόληση με τον απλό λαό και τα καθημερινά προβλήματα της δημόσιας ζωής αποτελεί ντροπή, προσβολή και ηθική μείωση για τον άνθρωπο του πνεύματος. Αντίθετα, ο Σωκράτης υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος του πνεύματος οφείλει να επιστρέψει στην «σπηλιά», να ασχοληθεί με τα προβλήματα των *απαιδευτων*, να διαγνώσει τις ανάγκες τους, να τους δια φωτίσει και να τους δείξει τον δρόμο για το φως, να υποστεί τελικά ότι συνεπάγεται η αμάθεια και η άγνοια στην προσπάθειά του να τους βοηθήσει.

«Τὸ ποῖον δῆ; Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, ... εἶτε φαυλότεραι εἶτε σπουδαιότεραι.» : το χρέος των ορθά πεπαιδευμένων ανθρώπων «στους αλυσοδομένους της σπηλιάς»

Σ' αυτό το χωρίο του κειμένου ο Σωκράτης / Πλάτωνας αναφέρεται στο χρέος των φυλάκων στην ιδανική του πολιτεία. Αυτοί, αφού θα έχουν περάσει από τα στάδια εκπαίδευσης (δηλαδή: μουσική και γυμναστική παιδεία – μαθηματικές επιστήμες – σπουδή της διαλεκτικής), οφείλουν (μετά τα 50 τους χρόνια) να κατέβουν στο σπήλαιο, δηλαδή στην πρακτική πολιτική, και να μεταδώσουν τις γνώσεις τους και την αρετή τους σε ολόκληρη την πόλη. Αφού, λοιπόν, θα έχουν μοιράσει τη ζωή τους μεταξύ της φιλοσοφίας και της άσκησης της εξουσίας και αφού θα έχουν εκπαιδέψει τους διαδόχους τους, θα είναι πια έτοιμοι να φύγουν από τη ζωή και να κατοικήσουν στα νησιά των μακαρίων.

Αυτό το χωρίο θα μπορούσε να θεωρηθεί υπαινικτικό για τον Πλάτωνα, ο οποίος, ενώ μιλούσε για το χρέος των ορθά πεπαιδευμένων, δηλαδή των φιλοσόφων, δεν ακολούθησε αυτή την πορεία, καθώς δεν ασχολήθηκε με την ενεργό πολιτική. Πράγματι, ο Πλάτων, νέος ακόμη, ήθελε να ασχοληθεί με την πολιτική, απογοητεύθηκε όμως τους δημαγωγούς δημοκρατικούς ηγέτες (η παρηκμασμένη αθηναϊκή δημοκρατία ήταν που θανάτωσε το δάσκαλό του Σωκράτη), αλλά και από τους αριστοκρατικούς, όταν αυτοί άσκησαν την εξουσία σκληρά και απάνθρωπα την περίοδο των Τριάκοντα τυράννων (Κριτίας και Χαρμίδης ήταν και συγγενείς του). Επιμένοντας να εφαρμόσει τις πολιτικές του αντιλήψεις ταξίδεψε στην αυλή των τυράννων των Συρακουσών (Διονυσίου Α' και Β'), όμως και εκεί είχε αρνητικές εμπειρίες. Έτσι, κατάληξε στο συμπέρασμα ότι όλα τα πολιτεύματα της εποχής του ήταν διεφθαρμένα (βλ. εισαγωγή). Ο Πλάτωνας, λοιπόν, παρόλο που θέλησε και προσπάθησε, χωρίς επιτυχία, να ασχοληθεί με την ενεργό πολιτική, απείχε τελικά από αυτήν (τη στάση του απέναντι στην πολιτική εξηγεί ο φιλόσοφος στην «Εβδόμη Επιστολή» του), αν και αξιώνει από τους φιλοσόφους να διοικήσουν την πολιτεία.

«... τιμῶν, εἶτε φαυλότεραι εἶτε σπουδαιότεραι»

Με τη λέξη «τιμῶν» ο Πλάτων εννοεί την κοινωνική προβολή, την ηθική ικανοποίηση, τις επευφημίες και τις τιμητικές διακρίσεις που έρχονται ως αποτέλεσμα της συμμετοχής σε δημόσια αξιώματα. Όλα αυτά αποτελούν στοιχεία που οι φιλόσοφοι οφείλουν να μοιραστούν με τους *απαιδευτους*. Όμως, άσχετα με το πώς αυτοί τα αξιολογούν, δεν απαλλάσσονται από το κοινωνικό και ηθικό τους χρέος απέναντι στην πολιτεία.

Ένα παράλληλο κείμενο : Σιμωνίδης ο Κείος, Η Αρετή

Η *Αρετή* στο ποίημα του Σιμωνίδη του Κείου παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με το *Άγαθόν* του Πλάτωνα και σχεδόν ταυτίζεται με αυτό:

Η ΑΡΕΤΗ

Ένας λόγος λέει: Σε βράχια
η Αρετή δυσκολοπάτητα φωλιάζει
κι έναν τόπο θείο και πάναγνο αφεντεύει·
δεν μπορούν του καθενός θνητού τα μάτια
να τη δούν· την αντικρίζει μόνο εκείνος
που από μέσα του ο ιδρώτας, σπαραγμός
της καρδιάς του, θ'αναβρύσει,
μόνο εκείνος που ως τ' ακρόκορφο θα φτάσει
της αντρείας.

- Η αρετή παρουσιάζεται από το Σιμωνίδη σχεδόν θεοποιημένη, όπως περίπου και το Άγαθόν στον Πλάτωνα.
- Ο τόπος στον οποίο κατοικεί η Αρετή είναι δυσπρόσιτος (κατοικεί σε βράχια δυσκολοπάτητα, που είναι πολύ δύσκολο να τα ανεβεί κανείς). Δύσκολη είναι και η προσέγγιση του *άγαθοῦ* στον Πλάτωνα.
- Δεν έχει τη δυνατότητα να δει την Αρετή (= να την κατακτήσει) οποιοσδήποτε άνθρωπος, λίγοι μπορούν να υποστούν το μόχθο που απαιτείται, για να την πλησιάσουν. Η κατάκτηση της είναι ένα κατόρθωμα πολύ δύσκολο, που απαιτεί πολλούς κόπους και δύναμη ψυχική). Και στην *Πολιτεία* το Άγαθόν κατακτούν «αι βέλτισται φύσεις».

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- **Παρομοίωση:**

«ιηγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι» (= σαν να ζουν στα νησιά των μακαρίων)

- **Πολυσύνδετα σχήματα:**

«μήτε τοὺς ἀπαιδευτοὺς ... μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ...»

«τάς τε βελτίστας φύσεις ... ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ...»

«μὴ ἐθέλειν ... μὴδὲ μετέχειν ...» -> διπλή ἄρνηση, δηλωτική της απροθυμίας των ορθά πεπαιδευμένων να ασχοληθούν με τα κοινά

«εἴτε φαυλότεραι ... εἴτε σπουδαιότεραι»

- **Παρατακτική σύνδεση:**

Παρατηρείται ευρεία χρήση παρατακτικῶν συνδέσμων : καὶ, μήτε ... μήτε, μὲν ... δέ, τε ... καί, εἴτε ... εἴτε.

- **Αντιθέσεις:**

«τοὺς ἀπαιδευτοὺς» ≠ «τοὺς ἐν παιδείᾳ»,

«ἃ πράττωσιν» ≠ «οὐ πράξουσιν»,

«ἐκόντες» ≠ «ἀναγκάσαι»,

«ἔτι ἀπωκίσθαι» ≠ «μὴ ἐπιτρέπειν»,

Οι παραπάνω αντιθέσεις υποδηλώνουν τη διαφορά:

- ὁσων δεν ἔχουν παιδεία και ὁσων ἔχουν λάβει παιδεία,
- την ενασχόληση με τα κοινά των πρώτων και την απροθυμία των δεύτερων
- την πολιτική πραγματικότητα της εποχής του Πλάτωνα με την ιδεατή πολιτεία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 13^η – Η αλληγορία του σπηλαίου : ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων**ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ 12 ΚΑΙ 13**

Στην προηγούμενη ενότητα ο Σωκράτης υποστήριξε ότι ο άνθρωπος της αληθινής γνώσης οφείλει να επιστρέψει πάλι στη σπηλιά για να συμβάλει στη μεταβολή της πολιτείας προς το αγαθό. Αφού επεσήμανε την αναγκαιότητα της παιδείας και προσδιόρισε το περιεχόμενό της ως «**ὀρθῆς περιαγωγῆς τῆς ψυχῆς**», θεώρησε ότι η ολοκλήρωση της γνωστικής πορείας του φωτισμένου ανθρώπου είναι να συνδυάσει τον θεωρητικό βίο με τον βίο της πράξης. Έτσι οι φιλόσοφοι οφείλουν να συνθέτουν τη θεωρία και τις φιλοσοφικές τους αναζητήσεις με την πράξη και την πολιτική δράση.

Σ' αυτή την ενότητα ο Σωκράτης εξετάζει την αντίρρηση του Γλαύκωνα για το κατά πόσο είναι δίκαιο να αναγκάσουμε τους φιλοσόφους να ασκήσουν την εξουσία στην πόλη, εφόσον δεν το θέλουν, για να καταλήξει στον ηθικό εξαναγκασμό των πνευματικών ανθρώπων να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο σύνολο.

Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ. Ο ΗΘΙΚΟΣ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ - ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Α) Η αντίρρηση του Γλαύκωνα για τον ηθικό εξαναγκασμό των φιλοσόφων : είναι άδικο οι φιλόσοφοι να γίνουν «**ὑπηρέτες**» των δεσμοτών.

Ἐπειτ', ἔφη, ἀδίκησομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

Β) Ο σκοπός του Νόμου : η ευδαιμονία της πόλης στο σύνολό της

Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν, ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι,

Η τριπλή λειτουργία του νόμου για την επίτευξη της ευδαιμονίας του συνόλου:

- ✓ *Η κοινωνική λειτουργία*
- ✓ *Η οικονομική λειτουργία*
- ✓ *Η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία*

συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν

καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιοῦτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως. Ἀληθῆ, ἔφη· ἐπελαθόμεν γάρ.

Γ) Δικαιολογημένος ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων

Σκέψαι τοίνυν, εἶπον, ὦ Γλαύκων, ὅτι οὐδ' ἀδίκησομεν τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους, ἀλλὰ δίκαια πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν, προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι τε καὶ φυλάττειν.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

(Γλαύκων:) Ἐπειτα (μα πῶς), εἶπε, θα ἀδικήσουμε αὐτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ἐνὼ εἶναι δυνατόν σ' αὐτούς (να ζουν) καλύτερα;

Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν, ὃ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλη τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι,

(Σωκράτης:) Ἐέχασες πάλι, φίλε μου, εἶπα ἐγώ, ὅτι ο νόμος δεν ενδιαφέρεται γι' αὐτό, πῶς δηλαδή μια συγκεκριμένη κοινωνική τάξη θα ευτυχήσει υπερβολικά μέσα στην πόλη, ἀλλά προσπαθεῖ να βρει τρόπο να επιτευχθεῖ αὐτό για ολόκληρη την πόλη,

συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρηῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

ενώνοντας σε ἐνα αρμονικό σύνολο τους πολίτες με την πειθὸ και τη βία, κάνοντας να μοιράζονται μεταξύ τους την ὠφέλεια την οποία ο καθένας εἶναι σε θέση να προσφέρει στο σύνολο και ο ἴδιος διαμορφώνοντας τέτοιους πολίτες μέσα στην πόλη, ὄχι για να τους αφήνει να πηγαίνουν, ὅπου θέλει ο καθένας, ἀλλά για να τους χρησιμοποιεῖ ο ἴδιος ὡς δεσμούς που ενώνουν την πόλη.

Ἀληθῆ, ἔφη· ἐπελαθόμην γάρ.

(Γλαύκων:) Ἀλήθεια, εἶπε· πραγματικά το ξέχασα.

Σκέψαι τοίνυν, εἶπον, ὃ Γλαύκων, ὅτι οὐδ' ἀδικήσομεν τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους, ἀλλὰ δίκαια πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν, προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι τε καὶ φυλάττειν.

(Σωκράτης:) Σκέψου λοιπόν, εἶπα, Γλαύκων, ὅτι δεν θα ἀδικήσουμε ὅσους γίνονται φιλόσοφοι στην πόλη μας, ἀλλά δίκαια θα μιλήσουμε προς αὐτούς, πειθοντάς τους με επιχειρήματα και να φροντίζουν και να προστατεύουν τους ἄλλους.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

(Εκτός ἀπὸ το λεξιλόγιο του σχολικὸ βιβλίου στη σελίδα 121)

εὖ πράττω ≠ κακῶς πράττω = ευτυχῶ ≠ δυστυχῶ

μηχανᾶται < μηχανάομαι-ῶμαι = προσπαθεῖ να βρει τρόπο

συναρμόττω = ενώνω σε αρμονικό σύνολο

ἀνάγκη = βία, εξαναγκασμός

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΡΙΖΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ἔφη < φημί: ἀπόφαση, ἀφατος, διαφήμιση, διαφημιστικός, δυσφήμιση, δυσφημιστικός, ἐμφαση, ἐμφατικός, ἐπίφαση, κατάφαση, καταφατικός, πρόσφατος, πρόφαση, προφήτης, φήμη, φημολογία.

ἀδικήσομεν < ἀδικῶ: ἀδικαιολόγητος, ἀδικαίωτος, ἀδίκημα, ἀδικητής, ἀδικία, ἀδικοπραγία, ἀδικος, ἀδικῶς, ἀντιδικία, ἀντίδικος, δικαιοσύνη, ἐκδικητής.

ποιήσομεν < ποιῶ: ἀποίητος, ἀχειροποίητος, ἠχοποίητος, θεοποίητος, ποίημα, ποίηση, ποιητής, προσποιητός.

ζῆν < ζῆω - ζῶ: ζήση, ζωή, ζωηρός, ζωικός, ζωντάνια, ζωντανός, ζώο, ζωογόνος, ζωοδόχος, ζωοκτόνος, ζωόμορφος, ζωόφιλος, ζώπυρο, ζωτικός, ζωφόρος.

ἐπελάθου, ἐπελαθόμην < ἐπί + λανθάνομαι: αλάθητος, αλήθεια, ἀληστος, αναληθής, επιλήσιμων, λάθος, λάθρα, λαθραίος, λαθρεμπόριο, λαθρεπιβάτης, λαθροκυνηγός, λήθαργος, λήθη, λησμονιά, λησμοσύνη.

νόμῳ < νέμω: άνομος, αστυνόμος, δασονόμος, διανομή, εξοικονόμηση, ευνομία, κατανομή, νομή, νομικός, νόμιμος, νομιμότητα, νόμισμα, νομοθέτης, νομός, νόμος, νομοσχέδιο, νομοταγής, νομοτέλεια, οικονομία, παιδονόμος, παρανομία, παράνομος, στρατονόμος, ταξινόμηση, υγειονομία.

μέλει: αμέλεια, αμελής, επιμελής, επιμελητήριο, μελέτη, μελέτημα, μελετηρός, μελετητής, μέλημα, μεταμέλεια.

ἐγγενέσθαι < ἐν + γίγνομαι (θ. γεν- > γον-, γα-, με ποιοτική μεταβολή > γενε- με πρόσφυμα ε > γενη- με έκταση. Ο ενεστώτας προέκυψε από ενεστωτικό αναδιπλασιασμό γι- + γεν > με συγκοπή > γι-γεν-ομαι): γεγονός, γενεά, γενέθλιος, γένεση, γενέτειρα, γενετήσιος, γενετικός, γενιά, γενικός, γέννηση, γηγενής, γονέας, γονή, γονίδιο, γονικός, γονιμοποίηση, γόνιμος, γονιμότητα, γόνος, γονότυπος, γυνή, εγγενής, εγγονός, νεογνό, γνήσιος, συγγενής, υπογονιμότητα.

πράξει < πράττω: άπρακτος, εμπράγματος, πολυπράγμων, πράγμα, πραγματικός, πραγματογνώμονας, πραγματογνωμοσύνη, πραγματογνωσία, πρακτικό, πράξη, πραξικόπημα.

μηχανᾶται < μηχανῶμαι: αμήχανος, βιομηχανία, βιομηχανικός, βιομήχανος, μηχανή, μηχανήμα, μηχανικά, μηχανικός.

συναρμόττων < συναρμόττω < συν + ἀρμόττω: αρμολογία, αρμονία, αρμονικός, αρμός, δυσαρμονία, συναρμογή, φουσαρμόνικα.

πειθοῖ < πείθω: πειθαναγκασμός, πειθαρχία, πειθήνιος, πεισιθάνατος, πείσμα, πεισματάρης, πειστήριο, πειστικός, πιθανός, πιθανότητα, πίστη, πιστός.

μεταδιδόναι < μετά + δίδωμι: αιμοδότης, ανέκδοτος, ανένδοτος, αποδοτικός, δόση, δοσίλογος, δόσιμο, δοσολογία, δότης, δωρεά, δώρο, δωροδοκία, δωροθέτης, έκδοση, εκδότης, εκδοτικός, ενδοτικός, ηλεκτροδότηση, καταδότης, λογοδοσία, μετάδοση, μεταδοτικός, μισθοδοσία, παράδοση, παραδοτέος, πληροφοριοδότης, προδότης, σηματοδότης, φωτοδότης.

ἀφιῆ < ἀπό + ἵημι: άνεση, άνετος, άφεση, αφετηρία, δίεση, εγκάθετος, ένεση, ενέσιμος, ενετός, έφεση, εφετείο, εφέτης, καθετήρας, κάθετος, καθέτως, σύνεση, συνετός, χειραφετημένος, χειραφέτηση.

βούλεται < βούλομαι: αβουλησία, αβούλητος, άβουλος, βουλή, βούλημα, βούληση, βουλευσιarχία.

καταχρήται < καταχρῶμαι < κατὰ + χρῶμαι: άχρηστος, δύσχρηστος, εύχρηστος, καταχραστής, κατάχρηση, καταχρηστικός, χρεία, χρέος, χρήμα, χρηματιστήριο, χρήση, χρήσιμος, χρηστικός, χρηστός, χρηστότητα.

σκέψαι < σκοπῶ / σκοποῦμαι: ανασκόπηση, άσκοπος, επισκεπτήριο, επίσκεψη, επισκοπή, επισκόπηση, επίσκοπος, σκεπτικός, σκέψη, σκοπία, σκόπιμος, σκοπός.

εἶπον: άλογος, αναντίλεκτα, αντίρρηση, απόρρητος, άρρητος, ειρήνη, έπος, επύλλιο, καλλιέπεια, λέξη, λέξημα, λεξικό, λογάριθμος, λογάς, λογικός, λόγος, λογύδριο, ρήμα, ρήση, ρητό, ρήτορας, ρήτρα.

προαναγκάζοντες < προαναγκάζω < πρὸς + ἀναγκάζω: αναγκαίο, αναγκαιότητα, αναγκαστικά, αναγκαστικός, ανάγκη, εξαναγκασμός.

ἐπιμελεῖσθαι < ἐπιμελοῦμαι < ἐπιμελής < ἐπί + μέλομαι: επιμέλεια, επιμελημένος, επιμελής, επιμελητεία, επιμελητηριακός, επιμελητήριο, επιμελητής, επιμελήτρια, επιμελώς.

φυλάττειν < φυλάττω: αποφυλάκιση, αφύλακτος, προφυλακτήρας, προφυλακτικός, προφύλαξη, φύλαγμα, φυλαγμένος, φύλακας, φυλακή, φυλακισμένος, φυλακτό.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ο Γλαύκων αντιτίθεται στην άποψη του Σωκράτη ότι πρέπει να εξαναγκαστούν οι φιλόσοφοι να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της πολιτείας, ενώ δεν το θέλουν, γιατί θεωρεί ότι είναι άδικο γι' αυτούς να ζουν δυστυχισμένοι, ενώ μπορούν να ζουν ευτυχισμένοι, με βάση τις δικές τους επιλογές. Ο Σωκράτης, από την άλλη, έρχεται να απαντήσει στην ένσταση του Γλαύκωνα λέγοντας ότι στόχος του νόμου είναι η ευτυχία όλων των πολιτών και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, ρόλος του νόμου είναι να συνενώνει αρμονικά τους πολίτες με την πειθώ και τη βία, να κάνει όλους τους πολίτες να συνεισφέρουν στο κοινό καλό και να διαμορφώνει πολίτες τέτοιους που θα εξασφαλίζουν τη συνοχή της πολιτείας. Επομένως, καταλήγει ο Σωκράτης, η λογική και ο δίκαιος καταμερισμός των εργασιών στη δίκαιη πολιτεία υπαγορεύουν στους φιλοσόφους το χρέος τους, και κατά συνέπεια δεν θα αδικηθούν οι φιλόσοφοι αν αναλάβουν τη διακυβέρνηση της πολιτείας, αφού θα ενεργούν για το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Α) «Ἐπειτ', ἔφη, ... ὄν ἄμεινον;»

Η ΑΝΤΙΡΡΗΣΗ ΤΟΥ ΓΛΑΥΚΩΝΑ: ΕΙΝΑΙ ΑΔΙΚΟ ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ «ΥΠΗΡΕΤΕΣ» ΤΩΝ ΔΕΣΜΩΤΩΝ

Ο Γλαύκωνας αναρωτιέται με έντονη έκπληξη αν είναι δίκαιο για τους φιλοσόφους να εξαναγκαστούν να ασκήσουν την εξουσία στην πόλη, ενώ δεν το επιθυμούν. Κατά τη γνώμη του, αυτό **δεν είναι δίκαιο**, γιατί, αν απαρνηθούν τις φιλοσοφικές τους αναζητήσεις και τη γαλήνια ζωή τους για να ασχοληθούν με τα κοινά, θα γίνουν δυστυχισμένοι. Ο Γλαύκων, λοιπόν, **βλέπει το δίκαιο από τη σκοπιά του ατομικού συμφέροντος** και θεωρεί ότι είναι άδικο να παραγνωρίζεται η επιθυμία του ατόμου υπέρ της δικαιοσύνης. Άλλωστε, κατά τον Γλαύκωνα, όπως αναφέρεται και στην εισαγωγή του σχολικού εγχειριδίου, η δικαιοσύνη είναι μια υποκριτική κοινωνική σύμβαση που επιβάλλεται από τους πολλούς για την αυτοπροστασία τους. Επανέρχεται από τον Γλαύκωνα εδώ το ζήτημα που έχει θέσει και στο 360C της Πολιτείας (το *δακτυλίδι του Γύγη*) : «Γιατί κάθε άνθρωπος πιστεύει πως η αδικία τον ωφελεί ως άτομο πολύ περισσότερο από τη δικαιοσύνη». Ο Γλαύκωνας εκφράζει μια **ατομοκεντρική αντίληψη** : αντιλαμβάνεται το δίκαιο και το άδικο έξω από το κοινωνικό πλαίσιο, προτάσσει την ατομική συνείδηση έναντι της κοινωνικής συνείδησης και δεν αναγνωρίζει την προτεραιότητα που έχει το συμφέρον της πολιτικά οργανωμένης κοινωνίας απέναντι στο ατομικό συμφέρον.

Β. «Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, ... ἐπελαθόμεν γάρ.»

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΕΙΝΑΙ Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ

«Ἐπελάθου πάλιν, ὧ φίλε» : ο Γλαύκων είχε δεχθεί ότι σκοπός της ιδεώδους πολιτείας είναι να κάνει ευτυχισμένη ολόκληρη την πόλη.

Ο Σωκράτης αναφέρεται σε προηγούμενο σημείο του διαλόγου, όπου συζήτησαν την κατηγορία του Αδείμαντου, ότι δηλαδή οι φύλακες αν και θα κατέχουν την εξουσία στην πολιτεία δεν θα απολαμβάνουν αγαθά, όπως σπίτια, κτήματα και πλούτη, ούτε θα μπορούν να φιλοξενούν φίλους ούτε να απολαμβάνουν διασκεδάσεις. Εκεί, **ο Γλαύκων είχε δεχτεί ότι σκοπός της ιδεώδους πολιτείας δεν είναι να κάνει μόνο μία τάξη ευτυχισμένη, αλλά ολόκληρη την πόλη** : «*οὐ μὴν πρὸς τοῦτο βλέποντες τὴν πόλιν οἰκίζομεν, ὅπως ἔν τι ἡμῖν ἔθνος ἔσται διαφερόντως εὐδαιμον, ἀλλ' ὅπως ὅτι μάλιστα ὅλη ἡ πόλις. (δεν δημιουργούμε βέβαια την πόλη, με σκοπό να ευδαιμονήσει ιδιαίτερα μια μόνο κοινωνική ομάδα (ἔν τι ἔθνος), αλλά ὅλη η πόλη)* (Πολιτεία, 419a)

«ὄτι νόμῳ ... ἐγγενέσθαι»: η θέση του Σωκράτη

Ο Σωκράτης αντικρούει την άποψη του Γλαύκωνα και του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, είναι η **ευδαιμονία ὅλης της πόλης** και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Βλέπει, λοιπόν, το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρικές (και όχι ατομοκεντρικές) αντιλήψεις για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Συλλαμβάνει ο Σωκράτης την ουσία της ένστασης του Γλαύκωνα και απαντά προβάλλοντας το γενικό καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας ως αγαθό επιβαλλόμενο από τον Νόμο.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί η πολύ μεγάλη σημασία που είχε ο νόμος για τον Πλάτωνα, κάτι που φαίνεται και στον διάλογο *Κρίτων*. Εκεί, ο νόμος προσωποποιείται και συνδιαλέγεται με τον Σωκράτη. Ο μύθος αυτός εκφράζει τη θεμελιώδη θεωρία του «Κοινωνικού συμβολαίου». Σύμφωνα με αυτό, κάθε πολίτης που νοιάζεται για την πόλη του οφείλει να τηρεί τους νόμους και να παραμερίζει το προσωπικό του συμφέρον, για να εξασφαλίσει τη συνοχή και την ομαλή συμβίωση μέσα σ' αυτή. Αυτή τη στάση, *άλλωστε*, ακολούθησε μέχρι το τέλος της ζωής του και ο ίδιος ο Σωκράτης και το ίδιο θεωρεί ότι πρέπει να κάνουν και οι φιλόσοφοι.

«συναρμόττων, ποιῶν και ἐμποιῶν» : η τριπλή λειτουργία του Νόμου για την επίτευξη της ευδαιμονίας του συνόλου

Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές («**συναρμόττων, ποιῶν και ἐμποιῶν**») για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες του Νόμου, που αποτελούν και τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης :

α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ» : η κοινωνική λειτουργία του Νόμου και τα μέσα επίτευξης της κοινωνικής αρμονίας

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την **κοινωνική λειτουργία του Νόμου**, καθώς επιδιώκεται η **κοινωνική συναρμογή των πολιτών**.

Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της **αρμονίας** τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «ἐπιθυμητικόν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η **αρμονία**, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη **δικαιοσύνη**, στην **ομαλή συμβίωση** μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην **ευδαιμονία**. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου (*βλέπε εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου*).

Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθώ** και τη **βία** (Πλάτων, *Νόμοι*, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την **πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει**.

Με την **πειθώ**, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. **Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.**

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η **βία**. Πρόκειται για τον **καταναγκασμό** που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, **στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον»**, στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνειδητεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Αυτός ο λιτός και ευσυνειδητος τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου μας: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι-βασιλείς στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αρίστους του πνεύματος (τους φιλοσόφους) να ασκήσουν την εξουσία.

β. «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν» : η οικονομική λειτουργία του Νόμου

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο **οικονομική λειτουργία**. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, **τον καταμερισμό της εργασίας**, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αὐτάρκες χάρις στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. **Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του**, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται **σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.**

Αυτό σημαίνει ότι κάθε πολίτης, ανάλογα με την τάξη στην οποία ανήκει, **υποχρεώνεται να προσφέρει στην πόλη αυτό που μπορεί να προσφέρει** («τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν»), χωρίς να υπερβαίνει τα όρια των δυνατοτήτων και ικανοτήτων του, των αρμοδιοτήτων και καθηκόντων του. **Κάθε τάξη πρέπει να κινείται μέσα στα αυστηρά πλαίσια που έχουν τεθεί** : οι δημιουργοί παράγουν αγαθά και συντηρούν τους πολίτες, οι φύλακες –επίκουροι φρουρούν την πόλη και οι φύλακες-βασιλείς διοικούν. Δεν ενεργούν εκδηλώνοντας την ελεύθερη βούληση τους, δεν ασχολούνται με ό,τι αυτοί επιθυμούν («οὐχ ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται»), αλλά η δράση τους καθορίζεται από το νόμο στο πλαίσιο της συνολικής λειτουργίας του κράτους και με σκοπό την κοινή ευδαιμονία.

γ. «καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως» : η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η **παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου**, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την **κοινωνικότητα** και ακόμη περισσότερο **αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες** που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος **θέτει όρια και περιορισμούς** στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

Γενικός χαρακτηρισμός του νόμου

Ο Πλάτωνας στον υποστηρικτικό του λόγο για την αναγκαιότητα του ηθικού εξαναγκασμού του φιλοσόφου να ασκήσει πολιτική εξουσία αναφέρεται στον νόμο. Ο νόμος παρουσιάζεται ως **βασική αρχή της πολιτικής συμβίωσης, προκειμένου να αποκλειστεί ο κίνδυνος της αταξίας και του χάους που αναιρεί τις δυνατότητες της δίκαιης πολιτείας**. Έτσι η κοινωνία παρουσιάζεται ως ένα σύνολο ανθρώπων **αυτοτελές, αύταρκες, διαχρονικό και οργανωμένο** όπου αναπτύσσεται συμμετρικά η ατομική και κοινωνική διάσταση του ανθρώπου. Ο νόμος, με άλλα λόγια, είναι **η αναγκαιότητα που επιβάλλει την εναρμόνιση της ατομικότητας και της συλλογικότητας μέσα στην κοινωνία. Εγγυητής και διεκπεραιωτής αυτής της αναγκαιότητας καθίσταται ο φιλόσοφος**.

Κρίνοντας από τις λειτουργίες που επιτελεί και τα μέσα (πειθώ-βία, κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας, αγωγή αυτοπεριορισμού), που χρησιμοποιεί ο νόμος για να πείσει τους πολίτες πως είναι σωστό και αναγκαίο να υπακούουν σ' αυτόν, συμπεραίνουμε ότι **ο Σωκράτης προσπαθεί να συμβιβάσει το γενικό καλό με το ατομικό, από την οπτική μιας ολιστικής και κοινωνιοκεντρικής προσέγγισης του πολιτικού φαινομένου, στο οποίο εξασφαλίζεται η αξιοκρατία και η αμεροληψία**. Αυτή η τόσο αναγκαστική επιβολή κανόνων και απαγορεύσεων δεν ταιριάζει σε δημοκρατικά πολιτεύματα, αλλά μάλλον σε **αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστάτα**. Σύμφωνα, μάλιστα, με ορισμένους μελετητές, η προτεραιότητα της πόλης έναντι του ατόμου συνιστά μια **ολοκληρωτική αρχή**, επειδή ενδέχεται το κράτος να είναι ισχυρό, αλλά οι πολίτες του δυστυχείς. Πρέπει, βέβαια, να επισημάνουμε ότι **οι προθέσεις του είναι αγαθές**, αφού απώτερος στόχος του νόμου είναι η χρήση κάθε μέσου για την εξυπηρέτηση του **κοινού συμφέροντος**. Επίσης, δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι **για τον Πλάτωνα ευδαιμονία δεν είναι η προσωπική ευτυχία στη ζωή, αλλά η συναίσθηση ότι με τις ενέργειές του ο πολίτης καθιστά τους άλλους ευδαιμόμονες**. Ο νόμος, λοιπόν, λειτουργεί ως **απρόσωπος και ψυχρός άρχοντας**, δρα **αντικειμενικά**, χωρίς να παρεκκλίνει από τον ορθό τρόπο διακυβέρνησης. Ρόλος του είναι να ρυθμίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις λειτουργίες του κράτους, ώστε να επιτευχθεί η αρμονική και ομαλή συμβίωση των πολιτών με υψηλό βαθμό αλτρουισμού. Παρουσιάζεται, δηλαδή, ως ιδανικός ηγέτης της ιδανικής πολιτείας.

Σύγκριση των απόψεων του Πλάτωνα και του Πρωταγόρα (ενότητα 7) για το σκοπό και τον χαρακτήρα του νόμου.

Και στα δύο κείμενα παρατηρούμε ότι ο νόμος προσπαθεί να ρυθμίσει τη συμπεριφορά των πολιτών έτσι, ώστε να εξασφαλιστεί η αρμονία και η ευτυχία όλων των κοινωνικών ομάδων.

Στον Πλάτωνα αυτό θα επιτευχθεί με την υποταγή της κατώτερης τάξης στην ανώτερη και με την ενσυνείδητη προσφορά της ανώτερης τάξης των φυλάκων-αρχόντων στο κοινωνικό σύνολο. Για τον Πρωταγόρα οι νόμοι είναι οι κατευθυντήριες γραμμές που χαράζει η πολιτεία για να διδάξει στους πολίτες της τα όρια μέσα στα οποία μπορούν να κινούνται χωρίς να τους παραβιάζουν. Ούτε ο νόμος, ούτε οι πολιτικές αρετές υπάρχουν «φύσει», οπότε χρειάζεται να αποκτηθούν με διδασκαλία και προσπάθεια και ένα σύστημα επιβολής ποινών μη εκδικητικό. Η εκπαίδευση στην αρετή είναι διαρκής διαδικασία, στην οποία είναι δύσκολο κανείς να ξεχωρίσει μία τάξη δασκάλων.

Από την άλλη, βέβαια, παρατηρούμε κάποιες διαφορές που σχετίζονται με τον χαρακτήρα του νόμου. Στην *Πολιτεία* του Πλάτωνα ο νόμος φαίνεται να παρεμβαίνει έντονα στη ζωή των πολιτών, να εφαρμόζει βία («ανάγκη») και να στερεί κάποιες από τις ελευθερίες των πολιτών («ούχ' ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται») στην προσπάθειά του να διατηρήσει τη συνοχή της πόλης. Φαίνεται, λοιπόν, να έχει χαρακτήρα πιο αυταρχικό και τυραννικό. Αντίθετα, στον «Πρωταγόρα» ο νόμος φαίνεται να έχει χαρακτήρα περισσότερο παιδευτικό και καθοδηγητικό. Η υπακοή στους νόμους εντάσσεται, άλλωστε, μέσα στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος της Αθήνας. Όταν, βέβαια, σημειώνονται παρεκτροπές, επιβάλλονται κι εδώ κυρώσεις.

**Γ. «Σκέψαι τοίνυν,... ἐπιμελείσθαι τε καὶ φυλάττειν.»
ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΟΣ Ο ΗΘΙΚΟΣ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ**

Σ' αυτό το σημείο, διατυπώνεται το συμπέρασμα του Σωκράτη. Δικαιολογεί την άποψή του ότι οι φιλόσοφοι δεν πρέπει να αφήνονται να κάνουν τη ζωή που έχουν επιλέξει, μένοντας μακριά από τα κοινά: **έχουν καθήκον, εφόσον έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα γι' αυτό, να θυσιάσουν την προσωπική τους ευτυχία και να προσφέρουν ό,τι είναι δυνατόν για το καλό ολόκληρης της πολιτείας.** Άλλωστε, με βάση τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας οι φιλόσοφοι, επειδή έχουν οδηγηθεί στην αλήθεια, **τους αναλογεί η υψηλότερη θέση «εργασίας», αυτή του άρχοντα,** κατά τη λογική ακριβώς που η κατάταξη των ανθρώπων στις άλλες τάξεις εξαρτάται επίσης από τις επιδόσεις τους στην παιδεία που τους παρέχει η ιδανική πολιτεία. Κατά συνέπεια, οι φιλόσοφοι έχουν ηθικό και σύννομο χρέος να υπηρετήσουν το σύνολο, γιατί αυτό αντιστοιχεί στα γνωρίσματά τους και η καταξίωση της πνευματικής τους καλλιέργειας συμβαίνει μόνο με την άσκηση της πολιτικής τέχνης ως ανώτερης όλων των άλλων και υπηρετικής του συνόλου.

Ο νόμος, λοιπόν, αποσκοπώντας στην κοινή ευδαιμονία, υποχρεώνει τους πολίτες να συνεργάζονται προς τούτο προσφέροντας αυτό που μπορούν για τον κοινό αυτό σκοπό και μέσα στα πλαίσια των ικανοτήτων και αρμοδιοτήτων τους. Αυτός άλλωστε είναι και **ο ορισμός της δικαιοσύνης** που δίδεται από τον Σωκράτη : **«τότά αὐτοῦ πράττειν», δηλαδή, ο καθένας οφείλει να πράττει για το κοινωνικό σύνολο «εἰς ὃ αὐτοῦ ἡ φύσις ἐπιτηδειοτάτη πεφυκυῖα εἶη»** (βλ. και στην εισαγωγή). Κατά συνέπεια, οι φιλόσοφοι υποχρεούνται να προσφέρουν αυτό για το οποίο είναι ικανοί και εκπαιδευμένοι : να διοικήσουν την πόλη. Μόνο αυτοί άλλωστε είναι κατάλληλοι γι' αυτό, αφού μόνο αυτοί έχουν αποκτήσει γνώση του Αγαθού. Είναι φωτισμένες προσωπικότητες, που διαθέτουν γνώσεις, πείρα ζωής, διοικητικές *ικανότητες και* ακέραιο χαρακτήρα, *έχουν* υψηλό αίσθημα ευθύνης και καθήκοντος. Εξάλλου, δεν διαθέτουν περιουσία ούτε *δημιουργούν* οικογένεια, για να είναι αδέκαστοι και απερίσπαστοι **στην** άσκηση του λειτουργήματός τους. **Μόνο αυτοί μπορούν να διοικήσουν ορθά την πολιτεία και να την οδηγήσουν στην ευδαιμονία της.** Συνεπώς, δεν είναι άδικη μια τέτοια υποχρέωση, αλλά αντίθετα συμφωνεί με την έννοια του δικαίου, είναι **απολύτως δίκαιη** («οὐδ' ἀδικήσομεν τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους, ἀλλὰ δίκαια πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν, προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαί τε καὶ φυλάττειν»).

Κριτική της επιχειρηματολογίας του Σωκράτη

Με δεδομένα τα τελευταία σχόλια του Σωκράτη για τον ηθικό εξαναγκασμό των φιλοσόφων, μπορούμε να δούμε δύο κύριες τάσεις να διαμορφώνονται στην κριτική της σωκρατικής θέσης και επιχειρηματολογίας.

A) Από τη μια, με τη σωκρατική θέση και επιχειρηματολογία συμφωνούν όσοι θεωρούν ότι η ευδαιμονία και η πληρότητα του ανθρώπου δεν συνδέεται αναγκαστικά με τον άνετο, ανέμελο και χωρίς ευθύνες βίο. Αντίθετα, αποδέχονται ότι για όσους δοκίμασαν την ευδαιμονία της Ιδέας και της αλήθειας, η άσκηση πολιτικής ηγεσίας, η κάθοδος στις σκιές της σπηλιάς, είναι θυσία και πόνος. Παρόλα αυτά όμως δέχονται την πολιτική ηγεσία και την μοιράζονται με τους άξιους, όχι από πάθος, ματαιοδοξία και συμφέρον, αλλά από βαθιά συναίσθηση καθήκοντος και αποστολής. Το καθήκον και η συνείδηση μιας ανώτερης αποστολής, η εσωτερική επιταγή του χρέους για την πραγματοποίηση της Ιδέας, αυτά τους τοποθετούν στην κορυφή της πολιτείας και συνάμα τους καθιστούν ανυποχώρητους και άτεγκτους σε ό,τι δεν υπηρετεί την Ιδέα και δεν προάγει την αξιοκρατία και τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας της πόλης συνολικά.

B) Από την άλλη, η άποψη του Σωκράτη ότι πρέπει να εξαναγκαστούν οι φιλόσοφοι να αναλάβουν τα ηνία της πόλης με στόχο το συμφέρον του συνόλου **δεν μπορεί να θεωρηθεί δίκαιη**, αφού, αν εφαρμοστεί, δεν γίνεται σεβαστή η βούληση και η ευδαιμονία **μιας μερίδας πολιτών, των φιλοσόφων.** Πρώτος ο **Αριστοτέλης** (Πολιτικά 1264b) παρατήρησε ότι ο σωκρατικός συλλογισμός χαρακτηρίζεται από **αντίφαση**, καθώς δεν είναι δυνατόν η ιδανική πολιτεία να ευαγγελίζεται την ευδαιμονία όλων των πολιτών και την ίδια στιγμή να κάνει τους φιλοσόφους δυστυχισμένους αναθέτοντάς τους την πολιτική ηγεσία. Με άλλα λόγια δεν μπορεί να υπάρξει ευδαιμονία μέσα στο κράτος χωρίς την προσωπική ευδαιμονία του κάθε πολίτη.

Αντίθετα, ο Σωκράτης θεωρεί την κοινωνική ευδαιμονία προϋπόθεση της ατομικής. Και κατά τον Θουκυδίδη (2,60) η ατομική ευδαιμονία όχι μόνο υποτάσσεται αλλά και εξαρτάται από την κοινή ευδαιμονία : «ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ζύμπασαν ὀρθομένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἦσσαν ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῶ μᾶλλον διασώζεται.» ("Εγὼ τουλάχιστον πιστεύω ότι

μια πόλη που ακμάζει ως σύνολο ωφελεί περισσότερο τους πολίτες της, παρά εάν κάθε πολίτης ευτυχεί, αλλά εκείνη ως σύνολο αποτυγχάνει. Γιατί άνθρωπος που ευδοκμεί στις ιδιωτικές του υποθέσεις, εάν η πατρίδα του καταστραφεί, χάνεται και αυτός μαζί της. Είναι, όμως, πολύ πιο πιθανό ότι θα σωθεί, εάν κακοτυχεί μεν ο ίδιος, η πατρίδα του όμως ευτυχεί"). Σχετικό και το απόσπασμα από τα «Απομνημονεύματα» του **Μακρυγιάννη** "...αν είμαι στραβός, και η πατρίδα μου είναι καλά, με θρέφει· αν είναι η πατρίδα μου αχαμνά, δέκα μάτια να 'χω, στραβός θανά είμαι".

ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΔΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ανασύνθεση του περιεχομένου των ενότητων 11, 12 και 13

Η αλληγορία του σπηλαίου συμβολίζει, όπως έχουμε ήδη αναφέρει στις προηγούμενες ενότητες, την προσπάθεια του ανθρώπου να βγει από την άγνοια και την πλάνη στο φως της γνώσης και της αλήθειας, στην αναζήτηση των όρων της τέλειας πολιτείας. Η παιδεία είναι συναρτημένη με τη δικαιοσύνη, γιατί προϋπόθεση της δίκαιης πολιτείας είναι η δίκαιη ψυχή, που γίνεται δίκαιη, όταν κατακτήσει την ιδέα του δικαίου. Η γνωστική αυτή κατάκτηση προϋποθέτει την παιδεία, φορείς της οποίας είναι οι άρχοντες και ο τρόπος άσκησης της εξουσίας. Η ορθή άσκηση της εξουσίας εξασφαλίζει τη σωστή παιδεία που είναι απαραίτητη για τη διάπλαση της δίκαιης ψυχής. Η ορθή άσκηση της εξουσίας μπορεί να γίνει μόνο από όσους έχουν κατακτήσει την ιδέα της δικαιοσύνης, γιατί μόνο αυτοί μπορούν να ικανοποιήσουν τους όρους της δίκαιης πολιτείας, δηλαδή να ασκούν την εξουσία από χρέος και εσωτερική επιταγή και όχι από συμφέρον και υστεροβουλία. Έτσι, ο Πλάτωνας με τον ηθικό εξαναγκασμό των φιλοσόφων να ασκήσουν πολιτικά καθήκοντα, επιχειρεί να συνθέσει τον θεωρητικό βίο με τον πρακτικό κατά τη λογική ότι ο άνθρωπος που θεάται την ιδέα του αγαθού δεν μπορεί παρά να γίνεται και ο κήρυκός της και ο εργάτης της. Συνεπώς, είναι καθοριστική η σημασία της παιδείας στη θέαση του Αγαθού, στην τελείωση του ανθρώπου στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας. Ο εκπαιδευμένος από την πόλη φιλόσοφος, που αντίκρισε την αλήθεια, οφείλει να τη μεταλαμπαδεύσει και στους υπόλοιπους και να τους οδηγήσει στην συνειδητή άσκηση της αρετής. Οφείλει να αναλάβει τη διακυβέρνηση της πόλης, γιατί μόνο έτσι αυτή η πολιτεία θα χαρακτηρίζεται από τις αρχές της σοφίας, της ανδρείας, της σωφροσύνης και της δικαιοσύνης και θα πραγματώνει τον σκοπό της που είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης και όχι μέρους της.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- **Αντιθέσεις**

«χειρόν ≠ ἄμεινον»: η χρήση αυτής της αντίθεσης (όπως και η εναντιωματική μετοχή «δυνατὸν ὄν») εκφράζει την έντονη αντίδραση του Γλαύκωνα.

«ἐν τι γένος ≠ ἐν ὅλη τῇ πόλει»: υπογραμμίζεται η μέριμνα του νόμου για το όφελος και την ευδαιμονία όλων των πολιτών.

- **Σχῆμα κατ' ἄρση και θέση**

«ὄτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει ≠ ἄλλ' ἐν ὅλη τῇ πόλει ... ἐγγενέσθαι»: υπογραμμίζεται ο ρόλος του νόμου να επιφέρει ισορροπία στην πόλη.

«οὐχ ἵνα ἀφιῆ ... ≠ ἄλλ' ἵνα καταχρῆται ...»: τονίζεται ο ρόλος του νόμου να χρησιμοποιεί τους πολίτες ως ενωτικό δεσμό της πόλης.

«οὐδ' ἀδικήσομεν ... ≠ ἄλλὰ δίκαια ...»: απαντά στην ευθεία δυσκολή ερώτηση του Γλαύκωνα: «Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρόν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;». Έτσι, υπηρετείται η εγκυρότητα του συλλογισμού που ανέπτυξε.

- **Παρατακτική σύνδεση των προτάσεων**

«ἀδικήσομεν αὐτούς, **καὶ** ποιήσομεν χειρόν ζῆν»

«πειθοῖ **τε καὶ** ἀνάγκη»

«ποιῶν μεταδιδόναι ... **καὶ** αὐτὸς ἐμποῶν ...»

«ἐπιμελεῖσθαί τε καὶ φυλάττειν»

- **Προσωποποίηση**

Στο κείμενο παρατηρούμε την προσωποποίηση του νόμου, ώστε να φανεί ο ρόλος του, που σχολιάστηκε προηγουμένως:

«μέλει»

«μηχανᾶται»

«συναρμόττων»

«ποιῶν»

«ἐμποιῶν»

«ἀφιῆ»

«καταχρῆται»

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ : ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Ενότητα 11η: Η αλληγορία του σπηλαίου : Οι δεσμώτες

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΟΗΘΗΜΑΤΟΣ

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Με αφορμή την πλατωνική αλληγορία για τη σπηλιά σχολιάστε τα ακόλουθα δυο ποιήματα του Κ. Π. Καβάφη (Ποιήματα Α', σελ. 105-6). (ερώτηση από το σχολικό εγχειρίδιο στη σελίδα 116)

ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Σ' αυτές τες σκοτεινές κάμαρες, που περνώ
μέρες βαρύνες, επάνω κάτω τριγυρνώ
για νάβρω τα παράθυρα. – Όταν ανοίξει
ένα παράθυρο θάναι παρηγορία –
Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ
να τάβρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω.
Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία.
Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει.

ΤΕΙΧΗ

Χωρίς περίσκεπιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.
Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη
διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχαν.
Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω.
Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.
Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμο έξω.

2. Ποια συνήθεια της καθημερινής ζωής του σύγχρονου ανθρώπου προσομοιάζει με την κατάσταση των πλατωνικών δεσμωτών; (ερώτηση από το σχολικό εγχειρίδιο στη σελίδα 117)
3. Τι ονομάζουμε αλληγορία και ποια η λειτουργικότητά της;
4. Παρουσιάστε το περιεχόμενο της αλληγορίας του σπηλαίου.
5. Τι γνωρίζετε για την πλατωνική θεωρία των ιδεών;
6. Ποια είναι τα σύμβολα που εμπεριέχονται στην αλληγορία του σπηλαίου και πώς ερμηνεύονται;
7. Ποιο το νόημα της φράσης του Σωκράτη «όμοιους ἑμῖν»;
8. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους αισθητοποιείται η εικόνα του σπηλαίου και των δεσμωτών και ποιος είναι ο λειτουργικός ρόλος του καθενός;
9. Να συγκρίνετε το ευαγγελικό «ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς» με την εικόνα του αγαθού στην πλατωνική αλληγορία του σπηλαίου.

Λεξιλογικές - σημασιολογικές ερωτήσεις

1. Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω: **οικία, φορείο, παιδευτικός, σχήμα, άξονας, εργάτης.**
2. Να δώσετε δύο ομόρριζα στα νέα ελληνικά για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **εἶπον, πάθει, φῶς, πυρὸς, ὅμοιους.**
3. Να βρείτε αντώνυμα των παρακάτω λέξεων στα αρχαία ελληνικά: **παιδείας, καταγείω, φῶς, ἀδυνάτους, ἄνωθεν, ὀπισθεν.**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΕΕ**Ερμηνευτικές ερωτήσεις**

1. Με βάση την εισαγωγή του βιβλίου σας, να συνδέσετε την ενότητα με τα προηγούμενα και με το θέμα όλου του έργου.
2. Με ποια φράση δηλώνεται το θέμα της ενότητας και ποια μέθοδο ακολουθεί ο Πλάτων στην ανάπτυξη του;
3. Να περιγράψετε με λίγα λόγια την εικόνα του σπηλαίου ή να τη δώσετε με σχέδιο.
4. Τι νομίζετε ότι συμβολίζουν τα δεσμά και η υποχρεωτική καθήλωση - ακινησία των ανθρώπων του σπηλαίου;
5. Ποιος είναι ο ρόλος του τειχίου στη σκηνοθεσία του Πλάτωνα; Γιατί δεν πρέπει να φαίνονται οι άνθρωποι αλλά τα αντικείμενα;
6. α) Να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου που μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι η κοινωνία των δεσμοτών είναι η πολιτική κοινωνία και ότι ο κόσμος του σπηλαίου είναι ο αισθητός κόσμος.
β) Ποια είναι η κατάσταση της πολιτικής κοινωνίας (την οποία συμβολίζει η κοινωνία των δεσμοτών) και πώς περιγράφεται ο αισθητός κόσμος;
7. ὥσπερ τοῖς θαυματοποιούσι: Ὁ Ἀριστοτέλης (Περὶ κόσμου 398b16) γράφει: οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι ποιούσι καὶ ἀνχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα ζῶου καὶ ὄμω καὶ ὄφθαλμόν. Να συσχετίσετε το χωρίο αυτό με την πλατωνική παρομοίωση¹.
8. Να συγκρίνετε το ευαγγελικό ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς (Κατὰ Ἰωάννην, Η', 12- 13) με την εικόνα του ἀγαθοῦ στην πλατωνική αλληγορία του σπηλαίου.
9. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους αισθητοποιείται η εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτών και ποιος είναι ο λειτουργικός ρόλος καθενός;
10. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα και το ύφος του Πλάτωνα στην αλληγορία του σπηλαίου και να εξηγήσετε το χαρακτηρισμό σας.
11. «Ἄς υποθέσωμε ὅτι ἓνας ἐλύθηκε καὶ ἀναγκάζεται (...) νὰ σηκῶνῃ τὰ βλέμματά του πρὸς τὴ διεύθυνση τοῦ φωτός καὶ ὅτι κάνοντας ὅλα αὐτὰ αἰσθάνεται ἄλγος καὶ δὲν ἠμπορεῖ ἐξ αἰτίας τῶν μαρμαρυγῶν νὰ βλέπῃ ξάστερα τὰ αντικείμενα ὧτινων ἐβλεπε τὶς σκιές (...) Καὶ στὴν περίπτωση λοιπὸν ποὺ θὰ τὸν ἀνάγκαζε κανεὶς νὰ ἀντικρύξῃ τὸ ἴδιο τὸ φῶς, δὲν θὰ αἰσθάνονταν ἄλγος στὰ μάτια καὶ γυρίζοντας τὰ μάτια του δὲν θὰ ἐζητούσε νὰ ξαναγυρίσῃ φεύγοντας πρὸς ἐκεῖνα ποὺ ἠμπορεῖ νὰ βλέπῃ ἢ ὄρασή του καὶ δὲν θὰ τὰ εθεωρούσε τῶ ὄντι σαφέστερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ του δείχνονται τώρα; (...) Καὶ ὅταν ἐφτάνε πρὸς τὸ φῶς (τοῦ ἡλίου), ἐπειδὴ θὰ ἦταν τὰ μάτια του πλημμυρισμένα ἀπὸ φεγγοβολή, δὲν θὰ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ βλέπῃ ἔστω καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ πράγματα, ὅσα χαρακτηρίζομε ἐμεῖς τώρα ὡς ἀληθινά;» (Πολιτεία, 515c, 515e, 516a, μτφρ. Κ. Γεωργούλης).
Αφού διαβάσετε το παράθεμα από την Πολιτεία, να συγκρίνετε την κατάσταση των πρώην δεσμοτών (που περιγράφει) με το ποίημα του Καβάφη «Τα παράθυρα».

Λεξιλογικές- Σημασιολογικές ασκήσεις

1. α) **κατάγειος**, β) **θαυματοποιός**: Να γράψετε στη νέα ελληνική τέσσερα σύνθετα για καθεμία από τις λέξεις με το ίδιο δεύτερο συνθετικό (-γειος, -ποιός) και να δώσετε τη σημασία τους.
2. **σπηλαιώδης**:
α) η κατάληξη (επίθημα) -ώδης δηλώνει: (1) αφθονία (2) ταιριάζει, μοιάζει. Να σημειώσετε ανάλογα το (1) ή το (2) δίπλα από κάθε φράση.
 - Αποτελούσαν πολύ **θορυβώδη** παρέα.
 - **Λαβυρινθώδης** συλλογισμός, χρειάζεσαι το μίτο της Αριάδνης για να τον καταλάβεις.
 - Η συμπεριφορά του ήταν μάλλον **παιδαριώδης**
 - Έχει **σαρκώδη** χείλη.
 - Το πρόβλημα της ανεργίας είναι **ακανθώδες** για τις κυβερνήσεις.
- β) Να γράψετε και εσείς ένα επίθετο σε -ώδης για καθεμία σημασία.

¹ Φαίνεται ότι ο Πλάτων είχε υπόψη του κάποια τέτοια θεάματα. Ο W. K. C. Guthrie (3) πιστεύει ότι η Ελλάδα της εποχής του Πλάτωνα φαίνεται πως ήταν συνηθισμένη σε παραστάσεις ανάλογες με του «Καραγκιόζη».

4. Να επιλέξεις τα αντώνυμα των λέξεων: **ἄτοπον, σιγῶ, πόρρω, φῶς, κατάγειος.**

αντώνυμα : ὀμιλῶ, τοπικόν, λογικόν, σιωπῶ, αντίον, ἐγγύς, βάθος, ὑπόγειος, σκότος, ἐπίγειος.

5. Να βρεις τις λέξεις του κειμένου που είναι ομόρριζες με τις λέξεις : **έμφυτος, προσγειωμένος, συγκατοίκηση, πτήση, σχήμα, αδέσμευτος, ισοσκελές, διαμονή, εμπροσθοφυλακή, όψη, αγωγιάτης, παροδικός, δομή, έμφραγμα, απόδειξη, προφητεία, οισοφάγος, έργατικός, φθογγόσημο, τοπικός, παρομοίωση**

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2008

Πλάτωνος Πολιτεία 514Α-515Α (ΕΝΟΤΗΤΑ 11)

Μετά ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπέικασον τοιοῦτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας. Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκῆσει σπηλαιῶδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀγχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὄπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρῳκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Ὅρῳ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκευὴ τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους.

Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «**Μετά ταῦτα δὴ ... Ὅρῳ, ἔφη.**»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στα παρακάτω:

B1. Να εντοπίσετε με αναφορές στο κείμενο και να σχολιάσετε τα στοιχεία του σπηλαίου, τα οποία δηλώνουν τον εγκλεισμό των δεσμοτῶν.

Μονάδες 15

B2. θαυματοποιοῖς, ἀνδριάντας, δεσμώτας ἀτόπους: να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω όρων.

Μονάδες 15

B3. Ποιος είναι ο τόπος, ποιο το θέμα του διαλόγου «Πολιτεία ἢ περὶ δικαίου» και ποια τα διαλεγόμενα πρόσωπα;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἀπέικασον, πάθει, ἐχούση, ὄραν, φέροντας.

Μονάδες 10

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2012

Πλάτωνος Πολιτεία 514Α–515^Α (ΕΝΟΤΗΤΑ 11)

Μετά ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπέικασον τοιοῦτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας. Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκῆσει σπηλαιῶδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀγχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὄπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρῳκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Ὅρῳ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκεύη τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους.

Ὅμοιους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «**Μετὰ ταῦτα δὴ... τὰ θαύματα δεικνύασιν**».

Μονάδες 10

B1. Να ερμηνεύσετε, με βάση το κείμενο που σας δίνεται, τους συμβολισμούς: **πρὸς τὸ φῶς, ἐν δεσμοῖς, ἀνδριάντας.**

Μονάδες 15

B2. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους αισθητοποιείται η εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτών (μονάδες 8) και ποιος ο ρόλος του καθενός; (μονάδες 7)

Μονάδες 15

B3. Ποιες είναι, κατά τον Πλάτωνα, οι ενασχολήσεις των *φυλάκων-αρχόντων (βασιλέων)* μετά την ολοκλήρωση της αγωγής τους και ποια τα χαρακτηριστικά τους ως *φιλοσόφων-βασιλέων*;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής: **γεωμετρία, σχήμα, ευφυής, υπόδημα, διένεξη, οπτασία, άξονας, διεργασία, πυρετός, δίφθογγος.**

Μονάδες 10

Ενότητα 12η: Η αλληγορία του σπηλαίου: Η απροθυμία των φιλοσόφων

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΟΗΘΗΜΑΤΟΣ

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Σχολιάστε το χωρίο «Τὸ αὐτοῦ ... σπουδαιότερα» σε σχέση με τη ζωή του ίδιου του Πλάτωνα. (ερώτηση από το σχολικό εγχειρίδιο στη σελίδα 120)
2. Ποιοι ήταν στην αρχαιότητα απρόθυμοι να αναλάβουν πολιτικές εξουσίες; Γνωρίζετε παραδείγματα προσωπικοτήτων που εγκατέλειψαν οικειοθελώς την εξουσία; (ερώτηση από το σχολικό εγχειρίδιο στη σελίδα 120)
3. Ποιους θεωρεί ο Πλάτωνας ακατάλληλους να διοικήσουν μια πολιτεία και για ποιους λόγους;
4. Τι ήταν, σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες, τα νησιά των μακαρίων και πώς αυτά συνδέονται με τους πεπαιδευμένους;
5. Να δώσετε τον ορισμό του αγαθού, κατά τον Πλάτωνα.
6. Ποιους χαρακτηρισμούς δίνει ο Πλάτωνας στο αγαθό; Να δώσετε και παραπομπές από το κείμενό σας.
7. Να συγκρίνετε την έννοια του αγαθού στον Πλάτωνα με την έννοια της αρετής στο ακόλουθο ποίημα του Σιμωνίδη του Κείου:

Η ΑΡΕΤΗ

Ένας λόγος λέει: Σε βράχια

η Αρετή δυσκολοπάτητα φωλιάζει

κι έναν τόπο θείο και πάναγνο αφεντεύει

δεν μπορούν του καθενός θνητού τα μάτια

να τη δουν· την αντικρίζει μόνο εκείνος

που από μέσα του ο ιδρώτας, σπαραγμός

της καρδιάς του, θ' αναβρύσει,

μόνο εκείνος που ως τ' ακρόκορφο θα φτάσει

της αντρείας.

8. Ποια σημασία έχει η λέξη «παιδεία» στο έργο του Πλάτωνα;

Λεξιλογικές-σημασιολογικές ερωτήσεις

1. Να δώσετε τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων στα αρχαία ελληνικά διατηρώντας το γένος, τον αριθμό και την πτώση: **ἀπαιδευτους, ἀληθείας, ἀπείρους, τέλους, βίω, βελτίστας, μέγιστον, ἀνάβασιν, ἐπιτρέπειν, μετέχειν.**
2. Να δώσετε συνώνυμα για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις στα αρχαία ελληνικά: **ικανῶς, ἡγούμενοι, ἔφαμεν, ἐπιτρέπειν, ἐθέλειν, μετέχειν.**
3. Να δώσετε από δύο ομόρριζα στα νέα ελληνικά για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **προειρημένων, ἀπαιδευτους, πράξουσιν, μάθημα, ἀνάβασιν.**
4. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της Α στήλης με τις ετυμολογικά συγγενείς τους από τη δεύτερη στήλη:

A	B
ἔργον	βωμούς
τιμῶν	ποιότητα
ιδεῖν	πάρεργο
ἀνάβασιν	σχέση
μετέχειν	κάτοπτρο
ποῖον	εντιμότητα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΕΕ**Ερμηνευτικές ερωτήσεις**

1. Ποιο θέμα θέτει για συζήτηση ο Σωκράτης και πώς συνδέεται με το θέμα της Πολιτείας; (Για τον τρόπο σύνδεσης να συμβουλευτείτε το διάγραμμα του διαλόγου στην εισαγωγή του βιβλίου σας).
2. Γιατί οι ἀπαιδευτοὶ δεν μπορούν να ἀναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας;
3. Σε τι διαφοροποιείται η ζωή ὅσων ἔχουν λάβει την ορθή παιδεία ἀπὸ τη ζωή των ἀπαιδευτῶν, των τυχαίων και ἀφιλοσόφητων πολιτικῶν; (Εκτός ἀπὸ το κείμενο να συμβουλευτείτε και τα σχόλια του βιβλίου σας).
4. α) Ποιον τρόπο ζωῆς προτιμοῦν οἱ πεπαιδευμένοι ἀπὸ την ἀνάληψη ευθυνῶν στη διοίκηση της πολιτείας;
β) Με ποιον ἐκφραστικό τρόπο παρουσιάζει την ἐπιθυμία τους ο Πλάτων;
5. Ἡμέτερον δὴ ἔργον ... τῶν οἰκιστῶν ... μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπι-τρέπεται: Ποιους ονομάζει ο Σωκράτης οἰκιστῆς και ποια κατάσταση περιγράφει με το τελευταίο σχόλιο;
6. Ποια περιεχόμενο νομίζετε ὅτι ἔχει η ἔννοια του ἀγαθοῦ στο κείμενο; (Να ἀπαντήσετε, ἀφού συμβουλευτείτε τα σχόλια του βιβλίου σας).
7. Ποια εἶναι, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η σημασία της παιδείας για την ἀνάληψη ηγετικῶν θέσεων;
8. Ποιες ἦταν στην ἀρχαιότητα οἱ δοξασίες για τις νήσους των μακάρων; Να τις συγκρίνετε με παρόμοιες ἀντιλήψεις ἄλλων θρησκείων και της χριστιανικῆς.
9. τὰς τε βελτίστας φύσεις: Αφού διαβάσετε τα σχόλια του βιβλίου σας, να συγκρίνετε την ἀποψη του Πλάτωνα για τη φύση του ἀνθρώπου με την ἀποψη του Δημόκριτου: ἡ φύσις καὶ ἡ διδαχὴ παραπλήσιόν ἐστι. Καὶ γὰρ ἡ διδαχὴ μεταρυσμοῖ τὸν ἄνθρωπον, μεταρυσμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ².
10. Ποια εἶναι η θέση και ο ρόλος των φυλάκων στην πολιτεία, σύμφωνα με το κείμενο³;
11. Σήμερα υπάρχουν ἄνθρωποι ἀπρόθυμοι να ἀναλάβουν ηγετικές (πολι-τικές) θέσεις; Ποια χαρακτηριστικά νομίζετε ὅτι ἔχουν συνήθως ὅσοι δεν ἐπιθυμοῦν τέτοιες θέσεις;
12. Να ἐντοπίσετε στο κείμενο τους ὅρους (λέξεις) που χρησιμοποιεῖ ο Πλάτων για να χαρακτηρίσει το ἀγαθὸ, την πορεία πρὸς αὐτὸ και την προσέγγισή του⁴. Τι ἀποκαλύπτουν για τη φύση του ἀγαθοῦ;

²Ο Δημόκριτος υποστηρίζει την εξανθρωπιστική λειτουργία της παιδείας, ὅτι δηλαδή με τη διδαχὴ, με την παιδεία, ο ἀνθρώπος διαπλάθεται πρὸς την «φύσιν» του.

³ Οἱ φύλακες στο συγκεκριμένο ἀπόσπασμα περιγράφονται με τους ὅρους τοὺς ἐν παιδείᾳ, τὰς τε βελτίστας φύσεις.

⁴ μέγιστον μάθημα, ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες, ἴδωσι, ἀφικέσθαι, ιδεῖν.

13. Να συγκρίνετε τον τρόπο με τον οποίο αποδίδει την έννοια του αγαθοῦ στην αλληγορία του σπηλαίου ο Πλάτων με την περιγραφή της ἀρετῆς στο ακόλουθο ποίημα του Σιμωνίδη του Κείου.

Η ἀρετή

Ένας λόγος λέει: Σε βράχια
 η Ἀρετή δυσκολοπάτητα φωλιάζει
 κι έναν τόπο θείο και πάναγνο αφεντεύει·
 δεν μπορούν του καθενός θνητού τα μάτια
 να τη δουν· την αντικρίζει μόνο εκείνος
 που από μέσα του ο ιδρώτας, σπαραγμός
 της καρδιάς του, θ' αναβρῦσει,
 μόνο εκείνος που ως τ' ακρόκορφο θα φτάσει
 της αντρείας.
 (μτφρ. Θρ. Σταύρου)

Λεξιλογικές – Σημασιολογικές ασκήσεις

- μάκαρ- αρος:** η λέξη σήμαινε στην αρχαία ευλογημένος, ευτυχισμένος, ευδαίμων και αναφερόταν κυρίως στους θεούς, ενώ αργότερα (στην αρχαία και πάλι) μάκαρες ήταν και οι νεκροί.
 Να γράψετε στη νέα ελληνική φράσεις χρησιμοποιώντας παράγωγα της λέξης και να δηλώσετε τη σημασία τους.
- Ποια είναι η σημασιολογική διαφορά των ρημάτων: **α) διατρίβω – καταμένω - άποικίζομαι, β) έπιτρέπω - έάω-ώ** και ποια η σημασία καθενός στο κείμενο;
- άναβῆναι, άναβάντες, άνάβασιν:** Ποια σημασία έχει αυτή η επιλογή των λέξεων από τον Πλάτωνα;
- έπιτροπεύω:** Ποια είναι η αρχική σημασία της λέξης και ποια σημασία έχει στο κείμενο;
- Να γράψετε από δυο απλές (όχι σύνθετες) ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής από τις παρακάτω λέξεις : **εικός, άνάγκη, προειρημένων, άπειρους, ικανώς, πόλιν, διατρίβειν, σκοπόν, βίω, στοχαζομένους, ίδια, δημοσία, μακάρων, Άληθῆ, φύσεις, μάθημα, άναβῆναι, έπιτρέπειν, καταμένειν, έθέλειν, μετέχειν, τιμών, σπουδαιότεραι**

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ

2011

Πλάτωνος Πολιτεία 519 Β – D (ΕΝΟΤΗΤΑ 12)

Τί δέ; Τόδε οὐκ εικός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἱκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἕνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἢ ἂν πράττωσιν ἴδια τε καὶ δημοσία, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Άληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἱκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἔπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:

«Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των όρων – φράσεων του κειμένου: **ἐν παιδείᾳ** (μονάδες 6), **ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν** (μονάδες 9).

Μονάδες 15

B2. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται να προσδιορίσετε ποιοι δεν είναι κατάλληλοι να αναλάβουν πολιτικές εξουσίες και γιατί.

Μονάδες 15

B3. Πώς εξηγεί ο Πλάτωνας τη μετάβαση από τη Δημοκρατία στην Τυραννίδα και ποια είναι, σύμφωνα με τον φιλόσοφο, τα χαρακτηριστικά των δύο αυτών πολιτευμάτων;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

απόρρητος, ντροπαλός, αντιβιοτικό, αποχή, δυσπραγία, μονοκατοικία, προφήτης, είδωλο, βάθρο, ανυπόμονος

Μονάδες 10**ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ 2004****Πλάτωνος, Πολιτεία (519B-519D)(ΕΝΟΤΗΤΑ 12)**

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὗ στοχαζομένους

δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι; Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὲ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπῃ αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἔπειτ' ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὃν ἄμεινον;

A. Από το κείμενο που σας δόθηκε να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το τμήμα: «Ἡμέτερον δὲ ἔργον ...ἄμεινον;».

Μονάδες 10

B.1. «ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους» Σε ποιους αναφέρεται ο Πλάτων στο απόσπασμα αυτό και γιατί τους επικρίνει;

Μονάδες 15

B.2. ἀναβῆναι, καταβαίνειν, τοὺς δεσμώτας Ποια είναι η αλληγορική ερμηνεία των παραπάνω όρων; Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη το παράθεμα του σχολικού βιβλίου: «Η αλληγορία είναι ένας εκφραστικός τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας άλλα λέγει και άλλα εννοεί. Πρόκειται συνεπώς για συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση».

Μονάδες 15

B.3. Ποια είναι η τριμερής διάκριση της ψυχής σύμφωνα με τον Πλάτωνα και πώς συνδέεται αυτή με την αρετή της δικαιοσύνης;

Μονάδες 10

B.4. ἀνάγκη, παιδεία, βίω, πράττειν, τιμῶν Να γράψετε στο τετράδιό σας δύο σύνθετα ομόρριζα, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής, για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις.

Μονάδες 10**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ 2006****Πλάτωνος Πολιτεία (519B - 520A) (ΕΝΟΤΗΤΑ 12-13)**

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Άληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴ ἀναβάντες ἱκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπῃ αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἔπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν, ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδίδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιοῦτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῇ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρηῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

A. Από το παραπάνω κείμενο να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το τμήμα: «**Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.**».

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στα παρακάτω:

B1. Με βάση το κείμενο που σας δόθηκε, ποιοι δεν μπορούν να κυβερνήσουν ικανοποιητικά την πόλιν και γιατί;

Μονάδες 15

B2. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ὀρων του κειμένου:

«**ἐν παιδείᾳ**», «**βελτίστας φύσεις**».

Μονάδες 15

B3. Ποια χαρακτηριστικά πρέπει να διακρίνουν τους φιλοσόφους-βασιλεῖς κατὰ τον Πλάτωνα;

Μονάδες 10

B4. Για καθεμιά ἀπό τις παρακάτω λέξεις να γράψετε στο τετράδιό σας μία λέξη του κειμένου ετυμολογικά συγγενή:

λήθη, ἀστοχος, βῆμα, φορεῖο, ατραπός.

Μονάδες 10

ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ 2011

Πλάτωνος Πολιτεία 519 B – D (ΕΝΟΤΗΤΑ 12)

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτούς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἱκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἕνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδία τε καὶ δημοσία, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἠγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπφκίσθαι;

Άληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴ ἀναβάντες ἱκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπῃ αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἔπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:

«**Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.**»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ὀρων – φράσεων του κειμένου: **ἐν παιδείᾳ** (μονάδες 6), **ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν** (μονάδες 9).

Μονάδες 15

B2. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται να προσδιορίσετε ποιοι δεν εἶναι κατάλληλοι να ἀναλάβουν πολιτικές ἐξουσίες και γιατί.

Μονάδες 15

B3. Πώς εξηγεί ο Πλάτωνας τη μετάβαση από τη Δημοκρατία στην Τυραννίδα και ποια είναι, σύμφωνα με τον φιλόσοφο, τα χαρακτηριστικά των δύο αυτών πολιτευμάτων;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

απόρρητος, ντροπαλός, αντιβιοτικό, αποχή, δυσπραγία, μονοκατοικία, προφήτης, διορατικός, βάθρο, ανυπόμονος

Μονάδες 10**ΟΜΟΓΕΝΩΝ 2005****Πλάτωνος Πολιτεία (519B - 520A) (ΕΝΟΤΗΤΑ 12-13)**

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτοὺς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἕνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἢ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἠγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀποκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότερα εἴτε σπουδαιότερα.

Ἔπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν, ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελείας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιοῦτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῇ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

A. Από το παραπάνω κείμενο να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το τμήμα: «Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται».

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1) Να σχολιάσετε ερμηνευτικά τη φράση «ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν».

Μονάδες 15

B2) Ποια είναι η ηθική υποχρέωση των φιλοσόφων κατά τον Πλάτωνα, όπως διαφαίνεται από το κείμενο;

Μονάδες 15

B3) Ποια είναι η αγωγή των φυλάκων κατά τον Πλάτωνα;

Μονάδες 10

B4) Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **διατρίβειν, μετέχειν, μηχανᾶται, ἐπελάθου, διαφερόντως.**

Μονάδες 10**ΟΜΟΓΕΝΩΝ 2013****Πλάτωνος Πολιτεία (519D - 520A) (ΕΝΟΤΗΤΑ 12-13)**

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότερα εἴτε σπουδαιότερα.

Ἔπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν, ὃ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλη τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῇ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

Ἀληθῆ, ἔφη· ἐπελαθόμην γάρ.

A1. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στη νέα ελληνική γλώσσα το απόσπασμα: «Ἐπειτ', ἔφη... ἐπελαθόμην γάρ.».

Μονάδες 10

B1. «βελτίστας φύσεις», «τὸ ἀγαθὸν», «ἀναβῆναι...τὴν ἀνάβασιν»: ποιο εἶναι τὸ περιεχόμενο των παραπάνω ὀρων καὶ πῶς συνδέονται μεταξύ τους σύμφωνα με τὸ κείμενο που σας δίνεται;

Μονάδες 15

B2. Ποιος εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ «νόμου» καὶ με ποια μέσα ἐπιδιώκεται ἡ πραγματοποίησή του σύμφωνα με τὸ κείμενο που σας δίνεται;

Μονάδες 15

B3. Στην πλατωνική πολιτεία ποια εἶναι ἡ διαίρεση σε τάξεις καὶ ὁ ρόλος τῆς καθεμιάς;

Μονάδες 10

B4. ἀφιξη, προσαρμογή, πολιτισμός, τρόπος, ἐπιμελητής: γιὰ καθεμιά ἀπὸ τις παραπάνω λέξεις τῆς νέας ελληνικῆς νὰ γράψετε μίαν ἐτυμολογικὰ συγγενῆ λέξη ἀπὸ τὸ κείμενο.

Μονάδες 10

Ενότητα 13η: Η αλληγορία του σπηλαίου: Ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΟΗΘΗΜΑΤΟΣ

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Πλάτ. Πολ. 347d «ἐπεὶ κινδυνεύει, πόλις ἀνδρῶν ἀγαθῶν εἰ γένοιτο, περιμάχητον ἂν εἶναι τὸ μὴ ἄρχειν, ὡσπερ νυνὶ τὸ ἄρχειν, καὶ ἐνταῦθ' ἂν καταφανὲς γενέσθαι ὅτι τῷ ὄντι ἀληθινὸς ἄρχων οὐ πέφυκε τὸ αὐτῷ συμφέρον σκοπεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ τῷ ἀρχομένῳ». Σχολιάστε τὸ χωρίο σε συσχετισμὸ με τὴν ἀποψη που διατυπώνει ὁ John Stuart Mill (1806-1873) στὸ ἔργο του *On Representative Government* (Περὶ τῆς αντιπροσωπευτικῆς διακυβέρνησης) ὅτι τὸ καταλληλότερο ἄτομο γιὰ νὰ του ἀνατεθεῖ μίαν ἐξουσία εἶναι ἐκεῖνο που δὲν εἶναι καθόλου πρόθυμο νὰ ἀναλάβει τὴν ἐξουσία. (ερώτηση ἀπὸ τὸ σχολικὸ εγχειρίδιο στὴ σελίδα 122) [Μετάφραση ἀποσπάσματος: Γιὰτί εἶναι πιθανότατο ὅτι, ἀν ἦταν δυνατό νὰ βρεθεῖ μίαν πολιτεία κατοικημένη ἀπὸ χρῆστους ἀνθρώπους, ὅλοι θα προσπαθοῦσαν νὰ ἐμειναν ἐξῶ ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ τότε θα γινόταν ὀλοφάνερο ὅτι πραγματικὰ ἡ οὐσιαστικὴ φύση τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχοντα εἶναι νὰ ἀποβλέπει ὄχι στὸ δικὸ του συμφέρον, ἀλλὰ σ' αὐτὸ τοῦ ἀρχομένου.]

2. Ἡ ἀποψη τοῦ Πλάτωνα ὅτι ὁ νόμος πρέπει νὰ φροντίζει ὥστε ἡ εὐδαιμονία νὰ διασφαλίζεται γιὰ ὀλοκληρῆ τὴν πόλη, καὶ ὄχι μόνο γιὰ μίαν ομάδα πολιτῶν, βρίσκεται στὴν ἴδια γραμμὴ σκέψης με τὴν ἀποψη που διατυπώνει ὁ Περικλῆς (Θουκ. II 60): «ἐγὼ γὰρ ἠγοῦμαι πόλιν πλείω ζύμπασαν ὀρθομένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. Καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἤσσαν ζυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῶ μᾶλλον διασφύζεται». Ποια εἶναι ἡ γνώμη σας γι' αὐτὸν τὸν προβληματισμὸ; (ερώτηση ἀπὸ τὸ σχολικὸ εγχειρίδιο στὴ σελίδα 122) [Μετάφραση ἀποσπάσματος: Εγὼ νομίζω ὅτι μίαν πολιτεία ἐξυπηρετεῖ πιο πολὺ τὸ συμφέρον των πολιτῶν, ἀν στὸ σύνολό τῆς βρίσκεται σε ἀκμῇ, παρά ἀν εὐτυχεῖ σ' αὐτὴν ὁ κάθε πολίτης, ἀλλὰ στὸ σύνολό τῆς ἡ ἴδια δυστυχεῖ. Γιὰτί ὅσο κι ἀν εὐτυχεῖ ἕνας πολίτης στὶς ἰδιωτικὲς του υποθέσεις, ἀν καταστρέφεται ἡ πατρίδα, μαζί τῆς ἴδια χάνεται, ἐνῶ, ἀν δυστυχεῖ σε πατρίδα που ευημερεῖ, ἔχει πολλὰς ἐλπίδες νὰ σωθεῖ.]

3. Ποιες ἀπόψεις διατυπώνονται ἀπὸ τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Γλαῦκωνα γιὰ τὸ ἀν εἶναι δίκαιος ὁ ηθικὸς ἐξαναγκασμὸς των φιλοσόφων; Αξιολογήστε τὴ θέση τοῦ Σωκράτη.

4. Ποιος είναι ο σκοπός του Νόμου, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, και ποια τα μέσα που χρησιμοποιεί για να τον πετύχει;
5. Κρίνοντας από τα μέσα που χρησιμοποιεί ο νόμος για να πετύχει την υπακοή των πολιτών σ' αυτόν διαγράψτε το χαρακτήρα του. Πώς θα χαρακτηρίζατε το πολίτευμα που λειτουργεί μ' αυτόν τον τρόπο;
6. Να συγκρίνετε τις απόψεις του Πλάτωνα και του Πρωταγόρα (ενότητα 7) για το σκοπό και τον χαρακτήρα του νόμου.

Λεξιλογικές-σημασιολογικές ερωτήσεις

1. Να γράψετε δύο ομόρριζα στα νέα ελληνικά για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **πούησομεν, πειθοῖ, καταχρήται, προσαναγκάζοντες, φυλάττειν.**
2. Να γράψετε ένα αντώνυμο στα αρχαία ελληνικά για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **ἀδικήσομεν, χεῖρον, εὖ πράξει, ὠφελίας, ἐπελαθόμεν.**
3. Δώστε ένα συνώνυμο στα αρχαία ελληνικά για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **ἀδικήσομεν, χεῖρον, ποιῶν, ἀφιῆ, βούλεται.**
4. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της Α στήλης με τις ετυμολογικά συγγενείς τους στη Β στήλη. Δύο λέξεις περισσεύουν.

A	B
ἐπελάθου	εφετείο
μηχανᾶται	δωρεά
νόμφ	εισιτήριο
ἀφιῆ	λησμονιά
μεταδιδόναι	πολυμήχανος
	νόμισμα
	δόνηση

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΕΕ

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Ο Γλαύκων υποβάλλει την ένσταση ότι αν αναγκάσουν τους φιλοσόφους να επιστρέψουν στο σπήλαιο, θα τους αδικήσουν, αφού θα τους αναγκάσουν να ζουν χειρότερα, ενώ μπορούν να ζήσουν καλύτερα.
- α) Τι απαντά ο Σωκράτης στον Γλαύκωνα; Είναι, κατά τη γνώμη σας, πειστικό το επιχείρημα του Σωκράτη;
- β) Πώς κρίνετε εσείς την άποψη του Γλαύκωνα;
2. νόμφ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἔν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἔν ὄλη τῆ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι: Ποιος είναι ο σκοπός του νόμου σύμφωνα με τον Πλάτωνα; Να συγκρίνετε την άποψη αυτή με την άποψη του Πρωταγόρα για το νόμο, όπως εκφράζεται στον ομώνυμο διάλογο. (Μπορείτε να συμβουλευθείτε το σχετικό απόσπασμα στην 7η ενότητα του βιβλίου σας, σ. 90, ιδίως την τελευταία παράγραφο).
3. Ποιες είναι οι σχέσεις μεταξύ των πολιτών και μεταξύ νόμου και πολιτών σύμφωνα με το κείμενο; Πώς θα χαρακτηρίζατε το πολίτευμα στο οποίο οι σχέσεις ορίζονται με τον τρόπο αυτό;
4. πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη: Πώς δικαιολογείται η χρήση βίας από το νόμο;
5. Στα σχόλια του βιβλίου σας αναφέρεται ότι ο άριστος νομοθέτης κατά τον Πλάτωνα (Νόμοι 722b) συνδυάζει την πειθώ με τη βία, η οποία αφορά τὸν ἄπειρον παιδείας ὄχλον. Ποιες είναι οι δικές σας σκέψεις στο θέμα αυτό; Είναι αναγκαίο να ασκείται βία;
6. Γιατί ο Σωκράτης (και ο Πλάτων) θεωρεί δίκαιο τον εξαναγκασμό των φιλοσόφων να φροντίζουν και να φυλάττουν τους άλλους; Ο ίδιος ο Πλάτων ακολούθησε αυτό τον τρόπο ζωής;
7. Ποια σχέση έχει η αλληγορία του σπηλαίου με το θέμα της δικαιοσύνης και της ιδανικής πολιτείας;
8. Συμφωνείτε με την πλατωνική άποψη ότι πρέπει η πολιτεία να υποχρεώνει τους πολίτες να ακολουθήσουν μια συγκεκριμένη πορεία, έναν καθορισμένο τρόπο ζωής;
9. Ο Αριστοτέλης (Πολιτικά 1264b 17-26) απορεί «πώς ενώ (ο Σωκράτης) αφαιρεί από τους φύλακες την ευδαιμονία, ισχυρίζεται ότι ο νομοθέτης οφείλει να κάνει ευτυχισμένη ολόκληρη την πόλη, πράγμα αδύνατον, όταν κάποιος, λίγοι ή πολλοί, δεν θα είναι ευτυχισμένοι. Διότι η ευδαιμονία δεν αποτελείται από μέρη όπως ο άρτιος αριθμός: διότι ο αριθμός μπορεί να είναι άρτιος στο σύνολό του, αλλά τα μέρη από τα οποία αποτελείται να μην

είναι άρτιοι αριθμοί. Η ευδαιμονία όμως δεν έχει αυτή την ιδιότητα. Αλλά αν δεν είναι ευτυχισμένοι οι φύλακες, ποιοι θα είναι; Όχι βέβαια οι τεχνίτες και το πλήθος αυτών που ασχολούνται με βάνουσα έργα». (μτφρ. Ν. Παρίτσης, διασκευή). Συμφωνείτε με την άποψη του Αριστοτέλη; Να απαντήσετε κρίνοντας την επιχειρηματολογία του.

Λεξιλογικές – Σημασιολογικές ασκήσεις

1. **χειρόν, έπελάθου, μηχανάται, καταχρήται, σκέψαι**: Για καθεμία από τις λέξεις που σας δίνονται να γράψετε δύο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς.
2. **καταχρήται**: Το καταχρῶμαι χρησιμοποιείται σήμερα με την ίδια σημασία που έχει στο κείμενο; Αν όχι, να εξηγήσετε τη διαφορά της σημασίας.
3. **χειρόν, άδικῶ, εὔ πράττω, ὠφελία, ἀληθῆ, ἐπιμελοῦμαι**: Να επιλέξετε τα αντώνυμα των παραπάνω λέξεων: αντώνυμα : κάκιον, βέλτιον, μεῖζον, βεβαιῶ, ὠφελῶ, εὔ ποιῶ, κακῶς πράττω, άδικία, βλάβη, ἄτοπα, ψευδῆ, κήδομαι, ἀμελῶ.
4. Να βρεις ομόρριζες λέξεις του κειμένου με τις λέξεις : **αυτοδικία, χειροτερεύω, αβίωτος, δυναστικός, λήθη, παλινόρθωση, μέλημα, γονικός, φόρος, πραγματιστής, σύνολο, βιομηχανία, απροσάρμοστος, αυτοπεποίθηση, δώρο, αλληλεγγύη, ακοινώνητος, ένεση, άβουλος, αχρησιμοποίητος, δετός, απερίσκεπτος, λόγιος, αφύλακτος**

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ : ΒΛΕΠΕ ΕΝΟΤΗΤΑ 12